

Barns besök inom kriminalvården

- en intervjuundersökning

Jessica Tärnergren

LINKÖPINGS UNIVERSITET

Institutionen för beteendevetenskap
Programmet för personal- och arbetsvetenskap

Barns besök inom kriminalvården

- en intervjuundersökning

Jessica Tärnergren

D-uppsats i psykologi
Programmet för personal- och arbetsvetenskap
Linköpings Universitet
vår-terminen 2007
Handledare: Johan Näslund

	Avdelning, Institution Institutionen för beteendevetenskap 581 83 LINKÖPING	Datum 2007-08-31
---	--	----------------------------

Språk X Svenska/Swedish Engelska/English	Rapporttyp Licentiatavhandling Examensarbete C-uppsats X D-uppsats Övrig rapport	ISBN ISRN LIU-IBL-PAD--07/021--SE Serietitel och serienummer ISSN <hr/>
URL för elektronisk version		

Titel Barns besök inom kriminalvården - en intervjuundersökning Title Children visiting the correctional system-an interview study Författare Jessica Tärnergren
--

Sammanfattning Syftet med studien är att beskriva kriminalvårdarens arbete kring barnbesök och att förstå kriminalvårdarens tankar och upplevelser kring arbetet med besökande barn utifrån kontexten de arbetar i. Intresset för frågan har uppkommit genom författarens egen erfarenhet av barn till frihetsberövade genom sitt arbete i en ideell organisation, Bryggan. Studien är baserad på kvalitativa intervjuer med sju kriminalvårdare. Resultatet visar att det finns åtta faktorer som påverkar kriminalvårdarnas arbete med besökande barn. Dessa är kontexten, arbetsförhållanden, regler/rutiner, tidigare erfarenhet/kunskap, förhållningssätt, barnets reaktioner, föräldrarnas reaktioner, och egna känslor. Det finns faktorer som både kan motverka och underlätta ett barnbesök. Motverkande faktorer är dåliga relationer inom familjen, känslor av skuld och skam i familjen, örlighet, långa resor, dålig ekonomi och en dålig besöksmiljö. Underlättande faktorer är ett bra förhållningssätt hos personalen, bra familjerelationer, att banden mellan förälder och barn bibehålls under vistelsen, att det finns en bra besöksmiljö, besökslägenheter och föräldrautbildning.

Nyckelord Kriminalvården, kriminalvårdare, arbetsförhållanden, anstalt, häkte, barnperspektivet, barnbesök, besöksmiljö, kontext, förhållningssätt, föräldrar
---

Sammanfattning

Syftet med studien är att beskriva kriminalvårdares arbete kring barnbesök och att förstå kriminalvårdares tankar och upplevelser kring arbetet med besökande barn utifrån kontexten de arbetar i. Intresset för frågan har uppkommit genom författarens egen erfarenhet av barn till frihetsberövade genom sitt arbete i en ideell organisation, Bryggan. Studien är baserad på kvalitativa intervjuer med sju kriminalvårdare. Resultatet visar att det finns åtta faktorer som påverkar kriminalvårdarnas arbete med besökande barn. Dessa är kontexten, arbetsförhållanden, regler/rutiner, tidigare erfarenhet/kunskap, förhållningssätt, barnets reaktioner, föräldrarnas reaktioner, och egna känslor. Det finns faktorer som både kan motverka och underlätta ett barnbesök. Motverkande faktorer är dåliga relationer inom familjen, känslor av skuld och skam i familjen, oärlighet, långa resor, dålig ekonomi och en dålig besöksmiljö. Underlättande faktorer är ett bra förhållningssätt hos personalen, bra familjerelationer, att banden mellan förälder och barn bibehålls under vistelsen, att det finns en bra besöksmiljö, besökslägenheter och föräldrautbildning.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Barns besök inom kriminalvården – en intervjuundersökning	1
Synonymer.....	3
Avgränsningar	3
Teori	3
<i>Kriminalvården</i>	3
<i>Utbildning inom kriminalvården</i>	4
<i>Förhållningssätt</i>	6
<i>Besök på häkten och anstalter</i>	8
<i>Besöksmiljön inom kriminalvården</i>	9
<i>Barn och den frihetsberövade föräldern</i>	11
<i>Det sociala arvet och kriminalitet</i>	14
Syfte och frågeställningar.....	15
Metod.....	16
<i>Val av metod</i>	16
<i>Undersökningsgrupp</i>	16
<i>Genomförande</i>	17
<i>Dataanalys</i>	20
Resultat	21
<i>Arbetet som kriminalvårdare</i>	21
<i>Regler och arbetsrutiner kring barnbesök</i>	23
<i>Förhållningssätt</i>	26
<i>Besökande barn</i>	28
Sammanfattning resultat.....	31
Resultatdiskussion	34
<i>Förhållningssätt i arbetet</i>	34
<i>Betydelsen av att stärka familjens relationer</i>	36
Slutsatser.....	38
Metoddiskussion.....	40
Fortsatt forskning	43
Referenser.....	44

Barns besök inom kriminalvården – en intervjuundersökning

Enligt Mehlin (1998) räknar man med att det finns mellan 8000 -10000 barn som har en förälder i fängelse. Kriminalvården är i en process med att uppmärksamma barnen till frihetsberövande föräldrar. Enligt kriminalvårdens hemsida har bland annat barnombud tillsatts i september 2005 på alla anstalter, häkten och i frivården. Dessa barnombud ska arbeta med att bland annat göra barnperspektivet tydligt inom kriminalvården.

Att ha ett barnperspektiv innebär att man utgår ifrån barnkonventionen. Enligt Rädda barnens hemsida är FN:s barnkonvention en internationell lag som slår fast barns rättigheter. Konventionen sätter normer med barnens bästa i centrum. Idag är 191 länder anslutna. När ett land skriver på att förbinda sig till konventionen innebär det en rapporteringsskyldighet till FN. Konventionen består av 54 artiklar. Exempelvis säger artikel 2 att alla barn har samma rättigheter och värde och artikel 9 (sammanfattat) att barnen har rätt till regelbunden kontakt med båda sina föräldrar.

Barnperspektivet innebär för kriminalvårdens del att man tittar på verksamheten utifrån barnens synvinkel. Detta är ett nytt perspektiv på kriminalvårdens insatser. En del i detta arbete är enligt kriminalvårdens hemsida (2007) att se över hur kriminalvården på bästa sätt kan ta hand om/möta barnen. Barnets behov ska komma i första hand och åtgärder och insatser ska utformas utifrån detta, exempelvis genom att skapa en barnvänlig besöksmiljö. En del i kriminalvårdens utbildning för nyanställda tar upp barnperspektivet. Några i personalen, exempelvis barnombuden, får gå cirkelledarutbildning för att kunna leda föräldrautbildning för intagna. Föräldrautbildning ger intagna chansen till att utveckla sitt föräldraskap under frihetsberövandet. Enligt Hedin (2000) ska ett barnperspektiv inom Kriminalvården inte bara vara knuten till föräldrautbildningen utan även präglade andra verksamheter såsom permissioner och planering inför frigivningen. Svårigheten kan vara att man inte vet något om barnets upplevelser och synpunkter. Hindeberg (1996:19) menar att vuxna oftast utgår från ett vuxenperspektiv och att barnperspektivet är något som medvetet måste väljas.

Enligt Kriminalvårdsstyrelsens riktlinjer (2003:2) ska samarbete mellan ideella organisationer och kriminalvården underlättas och främjas gällande exempelvis frigivningsarbete. Jag arbetar i en ideell organisation som heter Bryggan. Vi arbetar med barn till frihetsberövade, frihetsberövade föräldrar och familjer inför och efter frigivning. Bryggan samarbetar med kriminalvården i ett projekt med fokus på barnperspektivet på anstalten Kolmården. Det vi gör är exempelvis att anpassa besöksmiljön både inne och ute, skapa aktiviteter och stimulans för

besökande barn och stärka papporna i deras föräldraskap genom samtal och stödgrupper.

I projektet arbetar vi tätt tillsammans med kriminalvårdens personal och det är genom detta som mina tankar inför en d-uppsats väckts. Kriminalvårdare kommer vid ett flertal tillfällen under en arbetsvecka i kontakt med barn till frihetsberövade genom besök och telefonsamtal. Mötet mellan besökande barn och vårdaren sker vid inskrivning av besökare, ibland under tiden för besöket på anstalten eller häktet samt vid utskrivning av besöket. Arbetet med barnen kan utgöra en rolig del av arbetet men även ett av de allra mest påfrestande momenten rent känslomässigt för vårdarna. Barn reagerar enligt Mehlin (1998) och Barnombudsmannen (2004) olika på krissituationer inom familjen, en sådan krissituation kan vara att en förälder blir fängslad. Vanliga reaktioner hos barn är: nedstämdhet, oro/ängslan, längtan, koncentrationssvårigheter och ilska. Syftet är att försöka ur kriminalvårdares perspektiv förstå tankar kring och upplevelsen av arbetet med de besökande barnen och besöksförhållanden kring detta barnbesök. Besökande barn är i denna studie de som besöker sin förälder på anstalten.

Synonymer

Synonymt med varandra används fängelse/anstalt, intagen/frihetsberövad/fånge/klient, kriminalvårdare/vårdare/personal samt respondentet/intervjuperson.

Avgränsningar

Studien utgår från kriminalvårdarnas utsagor kring deras arbete med besökande barn vid en anstalt och ett häkte. Anstaltens målgrupp är män. Ett häkte kan ta emot både män och kvinnor. Besökande barn är de som personalen kommer i kontakt med på den anstalten eller det häkte de arbetar på. Undersökningen avser inte att undersöka upplevelsen av besöket sett från frihetsberövade föräldrar eller barnens perspektiv.

Teori

Den teoretiska referensramen inleds med en redogörelse av för problemområdet relevanta teorier och tidigare forskning. Avsnittet är uppbyggt för att till en början beskriva kontexten för arbetet och barnbesök samt förhållandena för dessa. Vidare presenteras teorier och tidigare forskning om familjer, barn och kriminalitet.

Kriminalvården

Kriminalvården har ansvar för häkten, fängelser och frivård (Kriminalvården, 2007). Totalt finns det 56 anstalter, 31 häkten och 35 frivårdskontor. Kvinnor utgör ca 5-6 procent av de intagna. Kriminalvården är enligt Ekbom, Engström och Göransson (2006) organiserad som en myndighet med en chef som benämns generaldirektör. Huvudkontoret är beläget i Norrköping. Kriminalvården består totalt av sex regioner som leds av regionchefer. Inom dessa finns det olika lokala verksamhetsområden med verksamhetschefer som har hand om personal och budgetfrågor. Kriminalvården samarbetar bland annat med polis, åklagare och domstolar (Kriminalvården, 2007). Det arbetar ca 9000 människor i kriminalvården på olika positioner. Kriminalvårdare är den största yrkesgruppen inom kriminalvården, cirka 5000 personer (Ekbom et al., 2006; Nylander, 2006). Arbetet innehåller exempelvis säkerhetsarbete, funktionsansvar och kontaktmannaskap.

En anstalt är en inrättning där personer som dömts till fängelsestraff placeras (Kriminalvården, 2007). Intagen/frihetsberövad/fånge är benämningen på den person som befinner sig på anstalt för att avtjäna sitt straff. Anstalt placeringen sker utifrån en riskbedömning av den intagna. Det finns olika säkerhet klassificeringar på anstalterna. Slutna anstalter har klass A-E och öppna anstalter har klass F. Ett häkte är en inrättning där personer vistats som har häktats för ett brott, som är gripna eller anhållna, tvångsomhändertagna till exempel

missbrukare eller psykiskt sjuka som ska placeras på institution samt asylsökande som ska avisas. Hit kommer även personer som gripits efter att ha misskött övervakning eller rymt från ett fängelse. Ibland kan åklagaren besluta om restriktioner på grund av brottsutredningen. Det innebär att den häktade inte får läsa tidning, titta på TV eller ta emot besök.

Kriminalvårdens uppgift är att verkställa straff som fängelsestraff, skyddstillsyn, samhällstjänst och övervakning samt transporter för frihetsberövade samt personutredningar (Ekbom et al., 2006). Kriminalvården vill under anstaltsvistelsen påverka den intagna genom olika åtgärder såsom sysselsättning och behandlingsprogram. Som grund för arbetet ligger en human människosyn där den intagnas integritet och rättssäkerhet är central. Några av de viktigaste målen för Kriminalvården är att minska återfall i brott, brottslighet och ge människor ökad trygghet.

Utbildning inom kriminalvården

För att arbeta som vårdare vill helst kriminalvården att personer har eftergymnasial kompetens inom det samhällsvetenskapliga/beteendevetenskapliga området (Ekbom et al., 2006). Egenskaper som kriminalvården söker är empatisk förmåga, social kompetens, samarbetsförmåga, psykisk stabilitet, stresstålighet och flexibilitet. Visioner inom kriminalvården gällande personalens arbete gentemot de intagna är att bemöta klienter på ett öppet, ärligt och humant sätt och att hjälpa och uppmuntra klienten ta itu med kriminella beteenden. Kriminalvårdens vision gällande sin personals arbete gentemot varandra är: samarbete och att man stödjer och värdesätter varandras arbete.

En grundutbildning ges för personal i kriminalvården (Kriminalvården, 2007). Utbildningen, som kallas KRUT, innehåller information om FN:s barnkonvention, föräldraskap och anstalternas möjlighet att underlätta och förbättra kontakten för barn och deras frihetsberövade föräldrar. Efter en central utbildning sker fortbildning knuten till den region som den anställda tillhör innehållande kunskap i föräldraskap, förhållningssätt och bemötande av barn och intagna. KRUT består av två delar. Första delen är en högskoleedel på 10 poäng som innehåller människosyn, behandlingsarbete och kriminalvård. Den andra delen av utbildningen är inriktad mot kriminalvård och innehåller bland annat: etik, förhållningssätt, kommunikation/påverkan, hälsa/sjukvård, säkerhet/konflikthantering samt praktik. Kriminalvården håller på att undersöka möjligheten att påbörja en ny yrkeshögskoleutbildning med inriktning mot kriminalvård (SOU, 2005). Kriminalvårdare bör specialiseras inom vissa områden exempelvis säkerhet och behandling. Detta kan leda till en möjlighet

till att höja kompetensen och kvalitén vilket kan skapa en attraktivare arbetsplats.

Barnombudsmannen (2004) och Socialstyrelsen/Kriminalvårdsstyrelsen (1998) föreslår att alla anstalter och häkten ska ha utbildad personal som närvarar vid barnbesök. Utbildning behövs för att kunna möta barnens behov i denna påfrestande situation. Utbildningen kan bestå av kunskap om barns behov, kommunikation med barn, och pedagogik. Enligt Janeling och Ribberfalk (1998) bör personalen inom kriminalvård även ha kunskap om barns reaktioner på separationer, och faders betydelse i barns utveckling, för att kunna stötta intagna fäder. I Hansdotter, Larm och Lindholms (2003) undersökning konstaterades att ingen särskild personal hade utbildning i hur man bemöter barn. Barnombudsmannens (2004) undersökning visar att det till stor del inte finns specialutbildad personal men ändå personal som är kunniga och har erfarenhet av att hantera situationer med barn. Visitationer av barn bör enligt Hedin (2000) undvikas i den mån det är möjligt, men där en visitation sker bör personalen ha kunskap om att bemöta barnets reaktioner då barnen kan uppleva visitationen som kränkande.

Det är viktigt att kriminalvården och socialtjänsten har kunskap om konsekvenserna för barn som har en frihetsberövad förälder (Socialstyrelsen/Kriminalvårdsstyrelsen, 1998) då de professionella har en avgörande stödfunktion för besökande familjer (Eurochips, 2006; Mehlin, 1998). Familjen kan behöva psykologiskt stöd och hjälp till planering av besök så att besöket kan hjälpa familjen att lappa ihop relationen. Av vikt är att se till att all personal som kommer i kontakt med besökarna är vänliga och kompetenta och att det är en bra besöks miljö. Det är inte alltid lätt för personalen att upprätthålla säkerhet samtidigt som de ska vara hjälpsamma och vänliga (Eurochip, 2006). Bra kontakt mellan barn och frihetsberövade föräldrar och stöd från personal höjer säkerheten då detta har en positiv påverkan på den intagna vilket resulterar i ett lugnare och ett mer avspänt beteende.

Enligt Gordon (1996) kan det inom ramen för utbildning krävas handledning för att den som ska bli yrkesverksam ska kunna få en trygghet i att tillämpa teoretiska metoder och därmed under träning kunna göra misstag där handledaren tar en del av ansvaret. Handledningen är av central betydelse för att arbetstagaren ska orka med sitt arbete på ett professionellt sätt, och bör vara obligatorisk. Ju mera oerfaren och ny arbetstagaren är desto kontinuerligare behövs handledning. Den vanligaste formen av handledning är handledning i grupp såsom i en personalgrupp. Fördelarna med denna typ av handledning är tillgången till arbetskamraternas emotionella stöd. När man delar med sig av sina misslyckanden och svagheter till andra ökar möjligheter till förändring och bygger på självförtroende. Handledning är ett medel att höja personalens kompetens.

En av nackdelarna med grupphandledning kan vara konkurrens och konflikter mellan deltagarna.

Förhållningssätt

Förhållningssätt är en människas sätt att vara, känna och tänka vilket uttrycks i attityder och handlingar (Egidius, 1997). Människans personliga erfarenheter och värderingar har ett stort inflytande på dennes förhållningssätt som yrkesutövare, exempelvis i samtal och behandling (Gordon, 1996). Våra attityder påverkar hur vi bemöter andra människor. Vi påverkas även av privata upplevelser och den sinnestämning vi befinner oss i när vi möter människor. Det är viktigt att vara medveten om denna inverkan på vårt förhållningssätt i arbetet. Av vikt är att professionella har en medvetenhet om vilka områden som kan komma att påverka yrkesutövandet. Något som kan bidra till trygghet i vår yrkesutövning är teoretisk kunskap, exempelvis om behandlingsmetoder. Sammantaget behövs det teoretiska kunskaper, personliga förutsättningar samt praktiska erfarenheter för att kunna fullfölja arbetsuppgifter på ett bra sätt.

Det finns etiska riktlinjer för kriminalvårdarens arbete (Ekbom et al., 2006). Riktlinjerna är till för att hjälpa personalen att hantera de motstridiga känslor som finns mellan krav och förväntningar. En del riktlinjer handlar om hur personalen förhåller sig till varandra och en annan del hur personalen förhåller sig till klienterna. Etiska riktlinjer för personalen handlar om att ha en medvetenhet om sitt eget agerande i olika situationer. Skrivningen om förhållningssätt är något som finns med i de etiska riktlinjerna gentemot klienterna. Det är värt att eftersträva ett professionellt förhållningssätt som präglas av empati och humanitet, personalen ska agera som föredömen, inte utnyttja sin beroendeställning, vara personlig men inte privat, samt ska bemötandet av klienter vara lika oavsett kön eller nationalitet. De etiska riktlinjerna gäller även för anhöriga till den frihetsberövade. Enligt riktlinjerna ska personalen visa förståelse och respekt för de anhörigas integritet. Enligt Gordon (1996) finns det både formella och informella mål i en organisation som påverkar arbetet. Formella mål kan vara verksamhetsbeskrivningen och informella mål är till exempel personalens förhållningssätt i det dagliga arbetet.

”Att vara professionell” är enligt Bernler (1999) att arbetstagaren använder sig utav en yrkeskompetens som består av både praktisk erfarenhet och teoretiska studier. Begreppet kan också beskriva hur en individ socialiseras in i en yrkesroll och under en tid i yrkesutövandet. Professionaliseringsprocess i socialt arbete består för individen förutom av införlivande av kunskaper och färdigheter även av uppnående av positioner. Positioner kan vara integrerade egna värderingar om yrket, dess utövande, normer och regler inom yrkeskåren, kunna reflektera över yrket såsom förmågan att kunna lösa nya situationer, att ha en

tydlig yrkesidentitet i yrkesutövandet, automatik som innebär utövande av arbete efter rutiner, kunskap om generella handlingsmönster och specifika metoder samt att yrket kan utföras i samverkan med omvärlden. Inom yrken i offentlig sektor finns "det dubbla uppdraget", det vill säga representerar både samhället och den enskilda individens intressen. Samhället kan benämnas som det yttre uppdraget vilket innebär exempelvis lagar och bestämmelser. Ramarna omfattar syftet med arbetsinsatsen samt vilken typ av arbetsinsatser som ska genomföras till vilken kostnad. Den enskilda individens intressen kan benämnas som det inre uppdraget och grundar sig på "klientens" egen upplevelse utav hjälpbehov.

Nylanders (2006) undersökning om kriminalvårdarens vardagsarbete pekar på att personal upplevde sitt arbete stressigt av och till. Stressigt kunde det vara på grund av hög arbetsbelastning såsom personalbrist och att många intagna vill saker samtidigt. För att motverka stress nämndes sammanhållningen i gruppen. Personalen söker stöd hos dem de har förtroende för i personalgruppen eller från familjen. Många av vårdarna var nöjda med stödet från både kollegor och ledningen. Vårdare med mer erfarenhet upplevdes ha högre status i jämförelse med yngre kollegor under förutsättning att de kan använda sin erfarenhet på ett stödjande sätt. Några av vårdarna betonade statusen i att stötta och vägleda kollegor med mindre erfarenhet än de själva och ansågs sig vara mer erfarna och kunniga. Det innebär att de ansåg sig veta hur saker och ting fungerade samt vad som "gällde" i arbetet. Många trivdes med sitt arbete och orsaken var delvis kollegorna. Vårdarens roll i arbetet är att både hantera sina egna och den intagnas känslor. Ibland upplevs de olika känslorna hos de intagna svåra att hantera, exempelvis aggression. Trots detta upplevs sällan rädsla på arbetet även om hot mot vårdarna var vanligt. Vårdarna upplevde mer rädsla när de var nya på arbetet.

Det är viktigt att se över personalens förutsättningar för att hantera besök såsom personalens kompetens, möjligheter till handledning och känslomässig bearbetning (Eurochip, 2006). Personalen ska inte ha en dömande attityd, ha förståelse för vad deras uppträdande får för effekt vid mottagande av besök och vetskap om att deras egna känslor kan komma att påverka dem i sitt arbete. Nylander (2006) menar att det idag är vanligt att en vårdare har arbetsuppgifter som en socialarbetare men inte motsvarande utbildning. Det är viktigt att man är på barnets nivå när man pratar exempelvis vid en visitation av barn (Eurochip, 2006). Rädda Barnen [broschyr] beskriver hur personal kan gå till väga när de tar emot barnbesök, genom förhållningssätt och viktiga frågor att ställa inom personalgruppen. När barnen kommer på besök bör personalen tala vänligt och ta reda på barnets namn och vem barnet ska besöka samt speciellt vid ett första besök förklara besöksrutiner. När besöket är slut är det viktigt att säga adjö och hälsa dem välkomna tillbaka. Vem tar emot barnen och hur det går till? Visiteras barnen och hur löses besöket på bästa sätt för barnet? Hindeberg (1996:19)

menar att det inte är lätt att definiera vad som är barnets bästa, det finns olika uppfattningar och det varierar: över tid, mellan olika yrkesgrupper och i olika kulturer. Barnets bästa handlar oftast om barnet ska skiljas ifrån föräldrarelationer som hindrar barns utveckling, exempelvis inom socialtjänsten. Barn är den svagare partnern i ett samhälle och samhället har en moralisk skyldighet att bevaka barnens intressen. Barnperspektivet är att både se något ur barnens synvinkel, subjektivt, men bör också förstås genom en objektiv synvinkel vilket innebär att de vuxna ser till barnets bästa. När man arbetar med barnperspektivet bör man se på barnperspektivet utifrån dessa båda synvinklar.

Besök på häkten och anstalter

En person som avtjänar sitt straff får ta emot besök (Kriminalvården, 2007), om det inte äventyrar säkerheten (Barnombudsmannen, 2004; Ekbom et al., 2006). Enligt kriminalvården (2007) är det som anstaltspersonal, främst vårdare, en arbetsuppgift att ta emot besökare. Alla besökare måste godkännas av anstalten. Besökare får komma på besök till en intagen på av anstalten bestämda tider. De besökare som är under 18 år måste ha ett medgivande (skriftligt) från sin/sina vårdnadshavare. Om en besökare är under 15 år ska man helst ha vuxet sällskap. Det som kan begränsa rätten till besök är besökarens lämplighet, tillgången på personal, rutiner på anstalten och diverse andra praktiska förutsättningar (Ekbom et al., 2006). På kriminalvårdens hemsida (2007) beskrivs att vad som gäller för ett besök beror på vilken säkerhetsklass som anstalten har. På en öppen anstalt kan besök exempelvis ske i den intagnas bostadsrum medan på en anstalt med högre säkerhetsklass kan besöken endast ske i speciella besöksrum. Av säkerhetsskäl kan även vissa besök bevakas. Enligt Ekbom et al., (2006) upplevs oftast häktetiden som den svåraste i de fall där åklagaren beslutat om restriktioner. Om en person sitter med restriktion kan det innebära att denna får ta emot besök, men inte tillåtelse att prata om brottet. Vårdare finns då med under besöket.

I tio delstater i USA finns det besöksprogram på anstalter för att främja familjernas återförening efter en separation, som ett frihetsberövande innebär (Gordon & McConnell, 1999). Ett besöksprogram är mellan en och tre dagar. De som får delta i programmen är partner, barn och föräldrar till den intagna. Regler för detta kan variera mellan olika stater. Besöksprogrammen består av förlängda besökstider och kan ha en rehabiliterande effekt på familjen. Det familjen, enligt undersökningen, gör under den förlängda besökstiden är att samtala, laga mat, titta på tv och spela spel. De intagna som deltog i studien uppskattade besöket och kände att de var en del av familjen och upplevde att de fick närmare i kontakt. Bäst fungerade besöksprogrammen om den kompletterades med rådgivning i form av samtal. Kritik som kan riktas mot

besöksprogrammen är att familjen på utsidan känner ett tvång att delta och att denna faktor adderar stress till en redan stressad situation.

Något som påverkar besöken enligt Tewksbury och DeMichele (2005) är miljön, hur vårdarna behandlar besökaren, service/bekvämlighet, längden på besökstiden, och regler. Känslor hos besökare såsom rädsla och nervositet är något som kan förhindra besök. Det är viktigt att vårdarna är vänliga mot besökarna och att det finns en ömsesidig respekt. Respekt innebär att besökare vet att personal måste upprätthålla regler på institutionen och att personalen uppskattar att familjen försöker behålla banden med den intagna. Besökare är villiga att resa och lägga energi samt ta den ekonomiska bördan för detta. Besök är ofta något som familjerna planerar långt innan besöket. Det enklaste sättet att ha kontakt under fängelsetiden är dock genom telefon. Något som också påpekas är problemet för besökare med långa resavstånd (Gordon & McConnell, 1999; Hansdotter et al., 2003; Hedin, 2000; Janeling & Ribberfalk, 1998). Intagna vill ha besök av sina barn men uppger hinder såsom besökstiderna, avståndet och trista besöksmiljöer. Enligt Janeling och Ribberfalk (1998) spelar även andra faktorer in vid besök, exempelvis små möjligheter till aktiviteter, tidspress, ekonomiska svårigheter, och dålig kunskap om föräldraskap.

Besök är viktigt både för barnen och den intagna föräldrarnas rehabilitering och förberedelse för ett familjeliv efter straffet (Barnombudsmannen 2004; Eurochip, 2006; Mehlin, 1998, Socialstyrelsen/Kriminalvårdsstyrelsen, 1998). Att kunna behålla familjerelationen, att ha något för den intagna att återvända till är en komponent som förebygger brott. Något som enligt Tewksbury och DeMichele (2005) kan hjälpa till och förhindra upplopp och störningar är bland annat kontakt med utsidan. Att ha besöksprogram på fängelser kan reducera stress hos den intagna (Tewksbury & DeMichele, 2005; Gordon & McConnell, 1999). En intagen som får besök har lättare för att integreras i samhället efter frigivningen. Därför är det av vikt att den intagna får behålla sin kontakt med samhället och sin familj genom besök.

Besöksmiljön inom kriminalvården

Barnombudsmannen (2004) beskriver att ett sätt för barn att ha kontakt med den frihetsberövade föräldern är besök på häkte eller anstalt. För att kontakten ska bli meningsfull och positiv bör besöksmiljön vara anpassad utifrån barns behov med hänsyn tagen till säkerhetsaspekten. Enligt Rädda Barnen [broschyr] har varje häkte och anstalt olika förutsättningar för att skapa en barnvänlig miljö beroende på ekonomi, säkerhet och utemiljö. Mehlin (1998) menar att desto högre säkerhetsklass det är på en anstalt desto större säkerhet vilket innebär att besöksmiljön är mer begränsad än på en öppen anstalt. En öppen anstalt omges inte av höga murar som en med hög säkerhetsklass gör, besökstiderna och var

man får vara på anstalten är friare (Hedin, 2000; Mehlin, 1998). Enligt Barnombudsmannen (2004) är förbättringsarbeten med besöksrum anpassade till barns behov en insats som kräver relativt små medel men förbättrar situationen för barn med frihetsberövade föräldrar. Anstalterna har kommit olika långt i sitt arbete med att skapa en barnvänligare miljö. Kriminalvården föreslås av Barnombudsmannen att inrätta besöksutrymmen som är anpassade efter barns behov och att beakta barns behov av att träffa andra barn i samma situation. Enligt Hedin (2000) är ett sådant förbättringsarbete påbörjat på många anstalter till skillnad mot Hansdotter et al., (2003) undersökning där resultaten istället visar att besöksförhållandena behöver förbättras.

Det finns tillgång till besökslägenheter på vissa anstalter. Dessa är främst avsedda för att underlätta umgänget med anhöriga (Ekbom et al., 2006). Enligt Rädda Barnen [broschyr] ska en besökslägenhet helst vara minst 50 kvm och bestå av vardagsrum, kök, bad/toalett, sovrum och uteplats. För att kunna låsa in en besökare i en besökslägenhet krävs ett skriftligt samtycke av den besökande (Ekbom et al., 2006). Om besökanden är ett barn under arton år krävs skriftligt samtycke från vårdnadshavaren. Även om det kan verka fel att låsa in ett barn anses konsekvenserna större för den känslomässiga utvecklingen, om barnet inte får träffa sin förälder (Ekbom et al., 2006; Mehlin, 1998). Besökslägenheter är av vikt för barnets känslomässiga mognad, att barnet får tillbringa sammanhängande tid med den fängslade föräldern (Barnombudsmannen, 2004; Socialstyrelsen/Kriminalvårdsstyrelsen, 1998). Familjen kan vid en övernattnings i besökslägenheten göra vardagliga saker såsom att äta och sova tillsammans. Det är viktigt när man ska skapa en barnvänlig miljö både inomhus och utomhus att det finns åldersadekvat stimulans, det vill säga att man tar hänsyn till barns olika behov och åldrar (Rädda Barnen, broschyr; Socialstyrelsen/Kriminalvårdsstyrelsen, 1998). Inredningen, placering av möbler, och ljuset påverkar miljön (Gordon, 1996). En vårdarro eller uniform kan verka trygghetsskapande men oklarhet råder kring en uniforms funktion kan det istället upplevas som en barriär. Rädda Barnen [broschyr] ger ett antal rekommendationer för att på anstalt skapa en barnvänlig miljö. Inomhus gäller det att se över antal besöksrum/besöksutrymmen och dess storlek. Något som ska beaktas vid inredning av besöksutrymmen är färg och textilier samt om det finns tillgång till skötbord, mikrovågsugn, informationsmaterial om besök/anstalten, hela och rena leksaker, rit- och målarsaker. Det är viktigt att barn kan vistas utomhus med sysselsättning. Det ska också finnas sittplatser och utrymme för både lek och vila. Om det endast finns en gräsmatta eller grusplan kan barnen snabbt bli rastlösa och uttråkade. Man bör dämpa säkerhetskonstruktionerna i miljön.

Samhället ska inte placera barn i en miljö som inte är lämplig för dem (Mehlin, 1998; Socialstyrelsen/Kriminalvårds styrelsen, 1998). Men

Socialstyrelsen/Kriminalvårdsstyrelsen (1998) menar att de negativa konsekvenserna för barnet att mötas av fängelsemiljö är mindre än bristen på kontinuerlig kontakt med den fängslade föräldern. Rädsla Barnen [broschyr] menar att som ett komplement till att träffas i frihet så underlättar barnvänliga besöksutrymmen kontakten mellan förälder och barn. Enligt Mehlin (1998) är det inte alltid så att ett barn vill besöka sin förälder. Miljön kan uppfattas skrämmande, barnet kanske har varit där för ofta eller barnet kanske inte kommit över sin sorg eller ilska till den frihetsberövade föräldern. En miljö som inte är anpassad för barn kan få en negativ effekt på anknytningen mellan förälder och barn (Eurochip, 2006). Föräldrabetenden liksom bindningsbetenden är enligt det etologiska perspektivet delvis förprogrammerat och kan utvecklas när omständigheterna är goda (Bowlby, 2003). Om man ska lyckas som förälder krävs ett hårt arbete. Detaljerna i föräldraskap lärs in bland annat genom att titta på andra föräldrar och föräldrarnas egna föräldrars sätt att behandla barnet under barndomen. Föräldraomsorg är enligt Bowlby (2003; 2005) det som utgör en trygg bas, en tillflykt, för barnet så att barnet vågar ge sig ut världen. Att ge omsorg är ett komplement till bindningsbeteende och en av föräldrarnas viktigaste roll. Att någon person når eller bibehåller närhet/emotionella band till en klart identifierad person som uppfattas vara i stånd att bättre klara av världen kallas bindningsbeteende. Beteendet är tydligast när en person behöver omsorg eller tröst exempelvis vid rädsla, utmattning eller sjukdom. Bindning kan ses som en inre motivation som skapar ett beteende som en individ gör för att uppnå eller vidmakthålla önskad närhet. Både en mor eller en far kan utgöra en bindningsgestalt för barnet. Den varaktiga bindningen är till ett fåtal personer, endast under vissa omständigheter kan beteendet riktas till andra personer.

Barn och den frihetsberövade föräldern

Det är vanligt att familjer hamnar i konflikt när någon i familjen blir fängslad (Ekbom et al., 2006; Eurochip, 2006; Gordon & McConnell, 1999). Enligt Gordon och McConnell (1999) innebär fängslandet praktiska problem såsom ekonomi och problem i relationen och kan leda till skilsmässa. Familjen isolerar sig ofta under straffet vilket innebär att straffet blir hela familjens och inte bara den frihetsberövade (Ekbom et al., 2006; Mehlin, 1998). Många föräldrar ljuger för sina barn om straffet och straffet blir en familjehemlighet. Enligt Mehlin (1998) är det skulden och skammen som gör att familjen inte vill berätta, familjen kan känna rädsla för omgivningens reaktioner såsom avståndstagande och fördömande attityder vilket kan medföra att familjen inte söker stöd och hjälp i sin svåra situation. De anhörigas reaktioner på brottet är olika beroende på vilket förhållande den anhörige har till brottslingen och om den anhöriges livssituation påverkas av vad som hänt (Ekbom et al., 2006). Den fängslade föräldern behöver få en chans att delta i sitt barns uppfostran för att kunna känna

som en legitim förälder. Något man kan göra i fängelset är att erbjuda samtals/stödgrupp, enskilda samtal och studiecirklar om föräldraskap. Ges stöd till den fängslade föräldern kan detta avhjälpa skuld, skam och låg självkänsla och kan förhindra återfall i brott (Eurochip, 2006). Att delta i en föräldrautbildning är något som också kan minska den negativa påverkan av att ha en fängslad förälder då det kan förbättra kvalitén på familjerelationerna (Bushfield, 2004). Enligt en undersökning som utfördes på intagna män i Idaho gällande en tredagars föräldrautbildning framkom att föräldrautbildning är det som bäst förutsäger en positiv utgång i familjerelationerna även om undersökningen inte kan påvisa att utbildning och förändring av attityder bland intagna fäder har en långvarig effekt.

Ett barn har ett flertal behov som behöver bli tillgodosedda av föräldrarna under uppväxten såsom behovet av kärlek, trygghet, stimulans, gränssättning, att kunna påverka sin situation, behovet av att frigöra sig från föräldrarna etc. (Ewerlöf et al., 1988). Barn behöver både få och kunna ge kärlek, då kan barn bli sedda som individer på sina egna villkor. Behovet av trygghet fylls bland annat av att det finns ett stabilt och varaktigt förhållande till föräldrarna. Brist på kontinuitet och kontakt i relationen skapar ofta en känslomässig distans mellan förälder och barn (Eurochip, 2006). Det är viktigt att föräldrarna förbereder barnet innan ett fängelse besök, att man hemma har pratat igenom vad det innebär och att man inte ljugar om besöket exempelvis var man ska någonstans och varför ”pappa” är borta (Eurochip, 2006; Mehlin, 1998). Barn behöver kunna förutse andras handlingar för att klara sig i livet det är således av vikt med förutsägbarhet för barn (Christensen, 2001; Bergström, 2004). Barnombudsmannen (2004) menar att barnets oro kan minimeras genom att ge information om besöket och att man förbereder barnet på vad som kommer att hända exempelvis kan man berätta om visitation och inläsning i besökslägenhet. Barnet behöver få en chans att ställa frågor och få dem besvarade (Barnombudsmannen, 2004; Christensen, 2001).

Barn har från cirka tre till fyra års ålder ofta en bild/föreställning av fängelser ser ut, exempelvis från TV, amerikanska filmer eller tecknade filmer där det är galler, jordhålor och vatten och bröd (Mehlin, 1998). Det är under denna period enligt Bergström (2004), som barn utvecklar tankescheman om världen vilket innebär förståelse kring tankar, känslor och motiv. Barn har mellan 18 månader upp till sju år en förmåga att personifiera allting (Jewett/Jarrat, 1994). Det innebär att barn tror att deras önsknings, tankar och handlingar är orsaken till allt som händer både dem och andra människor. Denna tankeprocess kan benämnas som att barn har ett magiskt tänkande. Barn har också på detta stadium av tänkande inte erfarenhet nog att se orsakssamband utan kopplar ihop saker och händelser utan samband. Barn i denna ålder har enligt Jewett/Jarrat (1994) också svårt att skilja på verklighet och fantasi. Våld och död ses som

tillfälliga händelser i en annars lycklig värld med sagoslut. Det magiska tänkandet minskar när barnet blir äldre. Från och med sexårsåldern går barnen över till ett mer konkret tänkande vilket innebär att barnen tänker i kategorier såsom bra/dåligt, alltid/aldrig och antingen/eller. De försöker skapa förståelse genom att bryta ner det de hör och gör till bilder. Barn och vuxna återgår ofta under stress till tidiga tankemönster.

En separation är en slags kris och innebär en förändring (Jewett/Jarrat, 1994). Barns reaktion på separationen eller förlusten hör ihop med hur väl barnet känt personen och hur betydelsefull personen varit. Kärlek och omsorg är två faktorer som bidrar till att barnet klarar en separation bättre. När en förälder frihetsberövas kan ett barn ha många frågor beroende på barnets ålder och omständigheter eftersom barnets bild av föräldern ifrågasätts: Varför har föräldern gjort det? Vad ska jag säga till kompisarna? Är det mitt fel? Vad ska hända mig? (Socialstyrelsen/Kriminalvårdsstyrelsen, 1998). Att ta avsked kan vara ett sätt att anpassa barnet till förändringen eller förlusten (Jewett/Jarrat, 1994). Ta farväl kan ha en läkande effekt på barnet då barnet ges tillfälle att visa känslor. Barn kan uppvisa sorgereaktioner när en förälder plötsligt försvinner, reaktioner som förtvivlan, skuld, skam, förvirring, nedstämdhet och längtan (Christensen, 2001; Jewett/Jarrat, 1994; Mehlin, 1998). Det kan också ta sig kroppsliga symtom såsom huvudvärk och magont. Eurochip (2006) menar att föräldrarnas ångest kan överföras till barnen. Även små barn kan fånga upp känslor av oro i hemmet även om de inte vet vad ett fängelse är. Negativa barndomsupplevelser gör att en individ är mindre rustad för negativa upplevelser i livet (Bowlby, 2003). Studier visar att barn ofta är medvetna om vad deras föräldrar känner och försöker att anpassa sig efter det. Enligt Christensen (2001) kan man inte förändra det som hänt men man kan göra det begripligt för barnet. Barn har rätt att veta var deras förälder är och i de flesta fall också varför föräldern är borta.

Enligt Socialstyrelsen/Kriminalvårdsstyrelsen (1998) är den känsligaste åldern för en separation mellan sex månader och tre år. Det finns ett samband mellan barn och framtida kriminalitet om separationen sker vid sex till åtta års ålder (Bergström, 2004). Bland annat spelar det roll hur förlusten av en förälder skett. Framtida kriminalitet har ett visst samband med om barnet blir direkt övergivet, ej vid sjukdom, dödfall och skilsmässa. Att barn tar på sig skuld vid en separation kan innebära att barnet tror att det är deras fel (Mehlin, 1998). Skuld innefattar en insikt om orätt medan skam kan beskrivas som en känsla av värdelöshet (Bergström, 2004). Vid en kris inom familjen kan barnens behov hamna i skymundan då exempelvis den hemmavarande föräldern är upptagen med bekymmer och vardagsbestyr (Mehlin, 1998). Det går åt väldigt mycket energi till oro vilket kan leda till att barnet får problem med skolan och kamrater. Inlärningssvårigheter kan vara sorgerelaterade och när betygen

sjunker, sjunker även självkänslan vilket förvärrar den ursprungliga förlusten (Jewett/Jarrat, 1994).

Det sociala arvet och kriminalitet

Antalet fängslade män i USA ökar och då antalet intagna ökar stiger också antalet barn som har frihetsberövade föräldrar (Bushfield, 2004). I exempelvis Idaho finns över 1200 intagna varav cirka hälften av dessa har barn. Det totala antalet barn var 1406 stycken. Detta kan anses alarmerande eftersom forskning visar att barn till frihetsberövade löper fem gånger större chans att själva hamna i fängelse. Riskfaktor kan vara avsaknaden av en fader, fadern som förebild och kontakten med fadern. Kriminella handlingar kan enligt Bergström (2004) förklaras som ett komplext nät av motiv, tankar och beteenden. Det finns högriskfaktorer som har ett orsakssamband med kriminalitet för både pojkar och flickor. Dessa är antisociala kamrater och antisociala attityder, temperament, drogmissbruk, skolproblem såsom skolk, avbrutna studier, ointresse inför framtida yrkesval och låg prestation. Det finns ett klart samband mellan umgänge med kriminella kamrater och kriminalitet samt återfall i kriminalitet. Det finns också ett samband mellan dåliga föräldrarelationer såsom föräldrars avvisande eller negativa förhållningssätt och framtida kriminalitet. Hwang och Nilsson (2003) menar att arvet och generna ofta sätter gränser eller ramar för hur olika egenskaper yttrar sig, men att miljön är den faktor som avgör det faktiska resultatet. Ett kriminellt beteende är en funktion av tankar och attityder vilket innebär att ett kriminellt beteende inte kan förändras om inte den kriminella först ändrar sitt sätt att tänka (Bergström, 2004).

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att beskriva kriminalvårdares arbete kring barnbesök och att förstå kriminalvårdares tankar och upplevelser kring arbetet med besökande barn utifrån kontexten de arbetar i. Går det i arbetet att kombinera hänsyn till barnens bästa utifrån barnperspektivet med säkerhetsföreskrifter och lagar?

Frågeställning 1. Hur förhåller sig kriminalvårdare till besökande barn inom kriminalvården utifrån regler och rutiner i arbetet?

Frågeställning 2. Vilka faktorer underlättar eller motverkar barnbesök inom kriminalvården?

Metod

I metoddelen beskrivs den kvalitativa metoden som använts i undersökningen, vidare följer en beskrivning av undersökningsgruppen samt en redogörelse för genomförandet och bearbetningen av materialet.

Val av metod

Undersökningen baseras på kvalitativa intervjuer. Kvalitativa intervjuer utgår enligt Alvesson & Skoldberg (1994) från studiesubjektets perspektiv, medan kvantitativa metoder snarare kommer från forskarens idéer. Ett syfte med kvalitativa intervjuer är att beskriva och förstå hur människor upplever och förhåller sig till olika teman (Kvale, 1997). Valet att använda kvalitativa intervjuer i studien beror på att undersökningens syfte är att beskriva och fånga upplevelser i kriminalvårdarnas arbete med besökande barn. Styrkan i kvalitativa intervjuer är att de liknar en vardaglig samtalsituation och dess öppenhet (Kvale, 1997; Holme & Solvang, 1997). En intervjuare bör vara kunnig inom sitt område. Författaren har genom sitt arbete kunskap om kriminalvården och kriminalvårdares arbete, vilket innebär en förståelse för ämnet i denna studie, det vill säga barns besök inom kriminalvården. Förförståelse är ett slags vetande som en individ har när denne ger sig i kast med att öka sitt tidigare vetande eller förvärva nytt vetande (Egidius, 1997). Förförståelse innebär enligt Bergström och Boréus (2005) individens samlade tidigare erfarenheter, värderingar, kunskap och språk med mera och menar att utan en viss förförståelse är tolkning omöjlig. En människa bär med sig uppfattningar och upplevelser av världen, vilket innebär att en tolkningsprocess påverkas av oss själva. Att vi är medvetna om detta är av vikt då vi ska tolka samhällsvetenskapliga fenomen. Förförståelse gör att man kan se avsikter, orsaker, likheter och skillnader (Egidius, 1997). Därmed ger förståelsekunskapen innebörd åt fakta och begrepp i varierande djup och komplexitetsgrad.

Undersökningsgrupp

Undersökningsgruppen består av sju kriminalvårdare. De är den personalgrupp som kommer mest i kontakt med de besökande barnen. Barnombud har inte tillfrågats om deltagande i undersökningen. Enligt Thomsson (2002) bör antalet intervjupersoner vara större om intervjupersonerna befinner sig på olika positioner och å andra sidan krävs ett färre antal intervjupersoner om man fokuserar på frågor där man inte har behov av att försöka förstå en bredd av tankar. Utifrån att personalen i denna undersökning befinner sig på samma position samt att undersökningen fokuserar på en specifik arbetssituation medför detta att intervjupersonerna begränsades till sju personer.

De sju respondenterna som deltog i undersökningen är mellan 25 och 45 år. Undersökningsgruppen bestod av två kvinnor och fem män. Fem av respondenterna hade gymnasieutbildning och två respondenter hade universitetsutbildning. Flera av respondenterna hade vidareutbildningar inom tidigare yrken såsom data, transport och säkerhet. Fyra respondenter hade gått kriminalvårdens internutbildning, KRUT - utbildning. Respondenterna har arbetat inom Kriminalvården mellan två veckor och fem år.

Undersökningsgruppen togs fram genom bekvämlighetsurval, vilket enligt Bryman (2002) innebär att man väljer genom tillgänglighet på individer alternativt att organisationen väljer ut intervjupersoner till studien. I detta fall valdes ett häkte och en anstalt ut av en chef inom kriminalvården. Intervjupersonerna tillfrågades av chefen på respektive häktet och anstalten, men hade chans att avböja vilket några av de tillfrågade gjorde. Författaren har inte tidigare träffat någon av kriminalvårdarna i studien och studien utfördes inte på Kolmården anstalten som författaren vistas på i sitt arbete.

Genomförande

Forskningsproblemet uppmärksammades i samband med författarens arbete. Att belysa kriminalvårdspersonalens upplevelse av barns besök på anstalt kändes intressant då det är relativt outforskat. Således beslutades det att studien skulle genomföras med kriminalvårdspersonal. Ett par telefonsamtal skedde för att diskutera frågan med en företrädare för RiksBryggan i Stockholm. Företrädaren ställde sig positiv till ideèn. Kontakt togs på lokalt plan med en annan företrädare för Bryggans verksamhet för ytterligare diskussioner. Även denne företrädare ställdes sig positiv till ideèn. Ett PM arbete sattes igång på universitetet och en handledare tilldelades därifrån.

En träff skedde med handledaren och en diskussion kring en föreslagen semi strukturerad intervjuguide gjordes. Efter diskussionen bestämdes det att intervjun istället skulle vara av öppen karaktär. Härav togs den föreslagna intervjuguiden bort. Valet föll på som Bryman (2002) benämner en ostrukturerad intervju vilket innebär att det ibland kan räcka med att ställa en fråga och låta intervjupersonen associera fritt eller välja några huvudteman. Enligt May (2001) kan en ostrukturerad intervju vara en utmaning gällande förutfattade meningar, vilket kunde passa till denna undersökning då författaren har erfarenhet av det denna ska intervjuas om. En intervjuare ska enligt Bryman (2002) vara flexibel under intervjuprocessen men ostrukturerade intervjuer ska inte vara så ostrukturerade att det inte går att specificera vad man har för avsikt att undersöka. Valet blev då att intervjun skulle utgå med grund i några huvudteman. Huvudteman valdes med utgångspunkt i vad författaren hade för avsikt att undersöka, men ändå så öppna teman så att det fanns utrymme för fritt

associerande för intervjupersonerna. Enligt Bryman (2002) kan man under en intervju fråga om en mängd olika saker såsom värderingar, roller, relationer, möten, platser, lokaler och berättelser. Med detta i åtanke valdes tre huvudteman som intervjuaren ansåg verkade relevant för studien. Dessa var: arbetet, barns besök och besöksmiljön för barnen. Intervjun skulle byggas i intervjusituationen med hjälp av öppna frågor kring dessa teman. Tanken var att de öppna frågorna kunde se annorlunda ut beroende på berättelse. Ett antal öppna frågor arbetades fram bland annat utifrån Bryman (2002 s. 307), Kvale (1997 s. 124) och genom diskussioner med handledaren från universitetet. Frågornas "början" skrevs ner på ett papper, som en stödlapp, byggda på: Vad? Hur? Kan du beskriva? Exempelvis: Vad gjorde du då? Hur menar du? Kan du utveckla? Vad hände? Hur gör du då? Kan du berätta mer om den situationen? När en intervju har teman med underfrågor kan det enligt Kvale (1997) kallas semistrukturerad intervju. I denna undersökning kan intervjuerna därför anses vara en blandning av ostrukturerade och semistrukturerade intervjuer.

Kontakt togs med en anstaltschef. En träff skedde med anstaltschefen där information gavs om studien bland annat redogjordes det för studiens syfte samt tillvägagångssätt. Då anstaltschefen tagit del av informationen gavs det klartecken att utföra studien. Forskaren ombads maila ett missiv som anstaltschefen i sin tur kunde förmedla vidare till cheferna på en anstalt och ett häkte (se bilaga 1).

En pilotintervju genomfördes med en kriminalvårdare på en annan anstalt än de i studien, en öppen anstalt. Detta för att kunna göra en jämförelse mellan pilotintervjun och en intervju i studien, det Patel och Davidson (1994) kallar samtida validitet. Här kan det skönjas hur frågorna i intervjun uppfattas och då ges en möjlighet till att förändra intervjuförfarandet om det föreligger ett behov för detta. Pilotintervjun kändes viktig då intervjuförfarandet grundade sig i öppenhet. Deltagaren till pilotintervjun tillfrågades vid ett möte i arbetet. Pilotintervjun genomfördes på kriminalvårdarens arbetsplats. Pilotintervjun tog ungefär 30 minuter. Vårdaren studerar själv på universitetet på D-nivå. Efter intervjun gav kriminalvårdaren feedback på intervjun. Detta var positivt. Ingenting ändrades således efter pilotintervjun, men en diskussion om utförande och öppna frågor fördes. Den intervjuade nämnde endast ett förslag om att ha med bakgrundsfrågor såsom ålder, anställningstid och tidigare erfarenhet och utbildning. Dessa bakgrundsfrågor hade uteslutits vid detta tillfälle då det redan fanns förkunskaper hos författaren om kriminalvårdaren genom deras arbete.

Telefonkontakt togs av ett barnombud på en anstalt som var tilltänkt i studien. Barnombudet berättade att hon fått i uppdrag av sin chef att tillfråga vårdare om deltagande i studien. Fyra anmälde sitt intresse till barnombudet att delta i studien och några av vårdarna avböjde. Därefter bokades tid för intervjuerna. Ett

mail mottogs från en chef på ett häkte där denne meddelade fem namn på kriminalvårdare som anmält sig till studien efter att ha blivit tillfrågade av chefen. Telefonkontakt togs sedan med dem som skulle intervjuas. Där bestämdes datum och tid för att göra intervjuerna samt en kortare information om studien och intervjuförfarandet gavs. Av vikt är att intervjuerna bygger på frivillighet och samtycke från intervjupersonerna (Kvale, 1997). Frivillighet och samtycke är två av de fyra forskningsetiska kraven för deltagande i en studie.

Anstalten och häktet i studien besöktes vid två olika tillfällen under samma vecka. På anstalten gjordes fyra intervjuer och på häktet tre. Studien genomfördes i intervjupersonernas arbetsmiljö. Intervjuerna spelades in på band. Bryman (2002) menar att intervjuaren ska se till att ha en bra bandspelare med mikrofon. Bandspelare och band testades därför innan intervjutillfällena startades samt inför varje intervjutillfälle för att undvika tekniska missöden. Vid varje intervju gav intervjuaren först en beskrivning av sig själv, studiens syfte och tillvägagångssätt. Detta följdes av en förklaring om etiska riktlinjer med fokus på deltagarnas rätt till konfidentitet. Det tredje forskningsetiska kravet handlar om att insamlade uppgifter ska behandlas konfidentiellt och det fjärde forskningsetiska kravet handlar om autonomi, vilket innebär att deltagarna bör få veta hur uppgifterna de lämnat kommer att hanteras (Kvale, 1997). Respondenternas utsagor kommer endast att behandlas i denna studie.

En förklaring gjordes av intervjuaren om hur intervjuerna var tänkta att gå till och att alla respondenter inte får likadana frågor men utgångspunkten i intervjuerna är kring några teman varav ett är barns besök. Kvale (1997) påpekar att de intervjuade bör få en bakgrund till intervjun genom en orientering där intervjuaren förklarar syftet med undersökningen och exempelvis användande av bandspelare. Den som ska bli intervjuad ska också ges ett tillfälle att ställa frågor innan bandspelaren startas, vilket gjordes innan intervjuerna startades. Först gjordes en förfrågan om bakgrund såsom tidigare arbetserfarenhet, anställningstid och utbildning. En gemensam fråga i början av intervjutillfällena ställdes sedan för att få igång samtalet. Den löd ungefär: Kan du berätta hur ett typiskt barnbesök kan se ut? Enligt Kvale (1997) är de första minuterna av vikt då det är då som intervjupersonen bildar sig en uppfattning om intervjuaren. Viktigt under intervjun är att intervjuaren lyssnar uppmärksamt, visar förståelse och respekt inför vad som sägs. Intervjun byggdes under intervjun i ett berättande samtal som hölls levande med öppna frågor. Alla fick inte samma frågor men frågorna kretsade kring de tre huvudtemana. Varje intervju avslutades med en fråga som löd ungefär: Jag har inga mer frågor. Har du något mer du vill prata om/ta upp/tillägga? Detta ger enligt Kvale (1997) de intervjuade en chans att ta upp något som de undrat över eller tyckt sig ha missat. Intervjuerna tog cirka 30-40 min vardera.

Dataanalys

Intervjuerna transkriberades ord för ord. Transkribering varvades med inhämtning av teori och vetenskapliga artiklar på Linköpings universitets bibliotek. En kodningsprocess påbörjades. Enligt Bryman (2002) utgör kodningen startpunkten för de flesta analyser av kvalitativ data. Vid utveckling av koder kan bland annat några frågor vara viktiga att tänka på såsom: Vad representerar denna information? Vilket tema är informationen ett exempel på? Vad handlar informationen om och vad säger människor att de gör? Det transkriberade materialet skrevs ut och en genomläsning påbörjades.

Det finns olika steg vid kodning (Bryman, 2002). För det första läses materialet igenom utan att anteckningar görs i texten, eventuellt antecknas det något efter genomläsningen om man uppmärksammat något eller tyckt något vara intressant. I det andra steget läses materialet igenom en gång till medan kontinuerliga notiser görs i texten. Det kan handla om nyckelord som respondenterna använt eller teman som återkommer i texten. I det tredje steget granskas koderna kritiskt. Används flera ord för att beskriva samma sak kan ändringar göras till det ordet. Även samband mellan koderna granskas. Varje information och uppslag kan oftast kodas på mer än ett sätt och det är bättre att ha för många koder och rensa undan koder längre in i analysen. Kodning ska inte likställas som analys utan användas som del i analysen som hjälp till att minska mängden av data, en tolkning av materialet måste fortfarande göras. Utifrån dessa steg kodades materialet i denna undersökning. Efter fjärde steget togs några koder bort eller sammanställdes med andra koder. Resultatet blev följande koder: arbetet, utbildning och erfarenhet, personalen, barnbesök, bemötande, miljö, berättelser, hemligheten, barnet, pappan och mamman. Ytterligare en genomläsning gjordes vilket resulterade i de koder som används i resultatet. Dessa är: arbetet som kriminalvårdare, regler och arbetsrutiner vid barnbesök, förhållningssätt samt besökande barn. Respondenterna i denna studie har skyddats i största möjliga mån, därav har respondenternas utsagor både från häktet och anstalten mestadels blandats i resultatdelen. I vissa utsagor där det känns väsentligt att dela upp utsagorna på häktet och anstalten i intervjupersonernas berättelse har detta gjorts exempelvis under stycket barnbesök gällande besöksmiljön.

Resultat

I denna del redogörs för studiens empiri. Resultatdelen inleds med att redovisa resultaten av respondenternas beskrivning av arbetet som kriminalvårdare. Bland annat redogörs det för positiva och negativa upplevelser i arbetet, mål, arbetsuppgifter och arbetet med kollegorna. Här blandas svar om arbetet i stort, samt svar direkt relaterat till arbetet med barnbesök. Vidare presenteras respondenternas utsagor gällande regler och arbetsrutiner vid barnbesök. Resultatdelen fortsätter med respondenternas utsagor gällande deras förhållningssätt och agerande vid barnbesök. Slutligen beskrivs vårdarnas upplevelse kring barnbesök såsom positivt och negativt med barnbesök, barnets reaktioner och besöksförhållanden inom kriminalvården. Citaten som används i texten har bearbetats.

Arbetet som kriminalvårdare

Det respondenterna beskriver att de har som arbetsuppgifter relaterat till besök är bland annat säkerhetsarbete kring besöket exempelvis förarbete innan besöket såsom kontroll av de besökande för att utfärda besökstillstånd, inskrivning och utskrivning av besök, visitationer och identitetskontroll vid inskrivning av besök. På anstalten sköter personalen även bokning av besökslägenheten samt inkvartering av familjerna. På häktet sköter även personalen bokning av besöksrum samt medverkan på bevakade besök. Att arbeta som vårdare kan ses som en livsstil.

När man jobbar med människor så är det ju mer än ett jobb /.../ lite grand en livsstil för man väljer ju ändå att blotta sig lite grand ta del av känslor och visa känslor.

Det finns mål med att arbeta som vårdare. Några av målen är att alla människor ska få må bra, att personalen ska jobba efter samma linje och att man kan "så frön" för att bryta cirkeln till återfall i brott. Förslag till förbättringar för att uppnå målen är mer påverkansprogram för intagna, studiebesök på andra anstalter, en bra chef som ger fasta direktiv, stöd till mammorna samt att kunna ta in extra personal framförallt att sköta "barn biten".

Vi kanske kan förändra /.../ som gör att några barn inte behöver ha en pappa som sitter i fängelse. Framförallt att dom mår bra o sen om man tänker ekonomiskt o samhället o hela den här biten.

Arbetsuppgifterna upplevs vara flexibla. Detta innebär att vårdarna har chans att välja vilken arbetsuppgift de vill ta ansvar över under dagen.

Alla uppgifter är viktiga sen löser man dem på bästa möjliga sätt.

Den som hade tid för att ta emot besöket gör det, det är inget som bestäms innan utan uppkommer i arbetet vem som ska göra vad. En arbetssituation som flera av respondenterna tar upp och upplever som svår är intagna och besökare från andra länder som är språksvaga.

Det är ett jätteproblem här för oss prata med dom när dom kommer då är det ju bara att försöka sätta sig in i deras situation när dom kommer o inte kan göra sig förstådd.

Då får man försöka ha tolkjour om det är nånting man känner o vill ringa hem till sina barn. Så då blir det lite knivigare när man inte kan språket.

Respondenterna ser både för och nackdelar med att arbeta som kriminalvårdare. Det som är positivt med arbetet är att ingen arbetsdag är den andra lik, det finns många intressanta tjänster inom kriminalvården, roligt, omväxlande, trivsel och man kan påverka i arbetet. Det som upplevs negativt i arbetet är tidsbrist, brist på personal, hög arbetsbelastning, dåligt med vikarier, dålig lön och att man inte kan påverka i arbetet. Tydligt uppfattas arbetet som något som både kan påverkas och inte. Något som också framkommer är att kontakt med intagna idag är sämre på grund av en omorganisation som genomfördes vilket innebär att vårdarna vistas mindre på avdelningarna bland de intagna. Detta kan medföra minskad kännedom om familjesituationen kring den intagna. Vilket i sin tur leder till att bemötandet blir sämre.

Kollegor som har liten arbetserfarenhet uppfattas lite mer osäkra i arbetet men kan dras med i mer erfarna kollegors sätt att tänka exempelvis gällande hur viktigt det är med barnperspektivet. Det ska finnas utrymme för att kunna träna sig i olika arbetssituationer och att dela upp arbetet så det känns bra. Det är viktigt med samarbete och att ta del av varandras kompetenser då det finns mycket kunnande i personalgruppen. Att stressa på arbetet är inte bra då man kan lösa mera situationer genom att ta det lugnt. Respondenterna berättar om att de pratar mycket kollegorna emellan om arbetet såsom situationer kring barns besök. Det upplevs ofta svårt att hitta ett gemensamt forum för samtal emellan kollegorna och ibland får de prata på fiket. En svårighet med att prata med kollegorna kan vara för de är olika erfarenhetsmässigt exempelvis gällande föräldraskap. Majoriteten av respondenterna anser att det är viktigt att man har stöd hos sina kollegor.

Är man det här sammansvetsade gänget så vet man att man har stöd i alla situationer oavsett om man gör rätt eller fel.

För att orka med arbetet så behövs en förmåga att kunna stänga av arbetet efter arbetstid och att inte heller engagera sig för mycket. Arbetet upplevs som svårare i början.

Det går inte o engagera sig personligt /.../ jag vet många andra anställda men dom bränner ut sig ganska snart. Dom engagerar sig för hårt och för mycket och till att sluta av med så går dom i väggen.

Det finns olika uppfattningar om tillgången till handledning för personal inom kriminalvården, både att det finns men inte kontinuerligt och att handledning inte finns. Handledningen används till att reda ut konflikter i personalgruppen eller som forum för diskussioner gällande arbetssituationer. Fördelen med handledning är att det ger kollegorna ett forum att prata på.

Regler och arbetsrutiner kring barnbesök

Respondenterna beskriver regler för besök. För att få komma på besök krävs det att man är godkänd som besökare, för barn som är under 15 år måste ha målsman med sig och mellan åldern 15 och 18 räcker det med att de kommer i vuxet sällskap enligt respondenterna. De intagna får anmäla sitt besök själva enligt en respondent. Besökare kollas upp i belastningsregistret och den intagna meddelas om beslut gällande besöket. Det måste finnas skriftligt tillstånd från en vårdnadshavare som inte är med om barnet exempelvis kommer med sin mormor istället för mamman. Det är bra om den föräldern som ska komma på besök förbereder barnet och att personal exempelvis kan skicka hem informationsbroschyrer.

Den längsta tiden personalen träffar barnen är oftast vid inskrivningen. Flera av respondenterna uttrycker att de är flexibla med tiden vid inskrivningen av barnbesök. Några faktorer som kan inverka på tiden är om de som ska besöka en intagen är språksvag eller om besökarna har med sig massor av personliga saker som måste gås igenom. Visitation förekommer av vuxna och ibland även på barn. Besökare som kommer i kontakt med kriminalvården för första gången brukar informeras lite grann.

Har dom inte vart här förut brukar vi förklara för dom vad som kommer att hända /.../ Dom kommer att få ett skåp där dom får hänga in ytterjackor och väskor och mobiltelefoner o såna saker och att vi kommer att köra dom genom en metal detektor /.../ samma sak gäller för barnen.

Efter att besöket skrivits in så tar personalen med besöket till ett besöksrum, herefter träffar inte personalen besöken speciellt mycket. Barnen kommer fram och frågar saker ibland, men annars har personalen inte så mycket kontakt under själva besöket. Besökstiderna varierar på anstalten och häktet. Respondenterna på anstalten säger att dom främst kommer i kontakt med besökande barn på helgerna.

Vi har ju då lördag och söndag 14.15 till 17.15. Så det är inte så lång tid.

På häktet är besökstiden:

Mellan 9-12, 14-16 alla dagar förutom när det är bevakat för då är det måndagar och fredagar 10.15-10.45. Det är en halvtimmes besök.

Personalen brukar förbereda sig innan besöken och titta på listor vilka som kommer på besök, då vet de innan om barn är med. De kan också se efter om det finns med ett medgivartyg från målsmannen om denne inte kommer att närvara vid besöket. Besökande barn som inte är föranmälda kan få gå in på besök under förutsättning att personalen vet att det är den riktiga pappan och mamman.

Huvudsaken är att vi vet att det är barnet till pappan och det här är mamman som står här, annars så blir det ju svårt att ordna.

Legitimation efterfrågas vid inskrivningen av besöket, så att den som är godkänd för besök är den som kommer och besöker.

Barnen, alla som kommer hit som besökare har det gjorts en koll av, och det är ju även personnummer på barn även om de inte kollas i belastningsregistret när dom är så pass små, men sen så kollar man leg på besökarna för dom har med sig leg på barnet när det kommer och sen papper som bevisar att dom är vårdnadshavare som är med annars är det ingenting speciellt. Vi kollar att det är rätt vuxen som är med rätt barn.

Personalen arbetar oftast två och två vid mottagande av besök. På anstalten tas besöket emot i en besökskur. Arbetspasset delas upp i tre delar, ett pass för inskrivning/mottagande, ett arbetspass under besöket och ett pass vid utskrivning av besöket. Arbetspasset mellan inskrivning och utskrivningen anses relativt händelselös. En inskrivning brukar ta cirka 10 till 30 minuter. När det gäller barnbesök är hela personalgruppen på samma nivå, att de kommer överens om hur det ska gå till. Vid en inskrivning bör personal aldrig vara ensam.

Det är återigen säkerhet, om det händer nånting när vi visiterar väskor så är man två personer det är bara så o ibland bör man va två, jag pratar med någon o den andra gör det han ska göra kollar legitimationer o listor o så.

Personalen är oftast två som visiterar men det finns situationer när de är ensamma. En situation kan vara när personalen tar med ett besök till besökslägenheten på anstalten. Då går vårdaren igenom sakerna, alltså det besökaren har med sig inför övernattningen, där uppe med den besökande. Vid mottagande kan den besökande nekas till att personliga tillhörigheter gås igenom och i så fall låses dessa in i ett skåp, vilket innebär att den besökande inte har tillgång till dessa saker under besöket. Vissa saker får ej tas med in såsom vissa läkemedel. Mammorna behandlas varsamt så att det inte blir pinsamt när barnen är med om mamman har med sig något som inte får föras in på anstalten exempelvis en telefonladdare. Även om vårdarna upplever sig ha en taskig roll vid en visitation försöker de ändå göra det så bra som möjligt för besökarna vid en visitation och allra helst vid visitation av besökande barn.

Man har ju en ganska taskig roll, men det är ju hur man gör rollen man kan ju skoja samtidigt som man visiterar då känns det inte så kränkande för det är ju ändå en kränkande handling du utför.

Man kan göra lite extra med barnet för att få barnet att slappna av, men det tror jag de flesta gör /.../ men man måste ju utföra det så att det inte känns så obehagligt för någonstans är det obehagligt en del skäms ju liksom /.../ det ska vara så smärtfritt som möjligt och naturligtvis gäller det barnen också.

Det brukar vi kunna lösa /.../ det brukar inte finnas några problem, så om det är nåt gosedjur och såna saker det får du lägga i skåpet. Det brukar alltid lösa sig.

Besökstiderna för det bevakade besöket brukar vara fullbokat. Det är inte så vanligt att barn är med på dessa besök. Bevakade besök används oftast när de som ska besöka den intagna är med i det aktuella målet. Ett vanligt besök då kan nekas av personal och det räknas som ett säkerhetstänk. Ett bevakat besök är till för att skydda exempelvis mamman och barnet. På ett bevakat besök får ingen kroppskontakt förekomma för då avbryts besöket. En anledning kan vara att barnen ibland har använts som smuggelväg att föra in föremål och narkotika exempelvis i blöjan. Kramar den intagna barnet kan föremålet tas. Personalen får förklara regler gällande det bevakade besöket innan det börjar och se till att mamman uppfattar vad som gäller främst när det finns mindre barn med.

Jag brukar prata med dom innan dom går in då i själva rummet då drar jag reglerna hur det fungerar. Försöker vara så pedagogisk som möjligt när det gäller barn i alla fall. Det finns ju ännu mindre barn, treåringar, som kommer hit det är ju jättesvårt att hålla ordning på en treåring, som är mellan golv o tak.

De anses viktigt att samma personal finns i besöksmottagningen både vid inskrivning och vid utskrivning så att de kan följa upp och underlätta för besöket och att återkommande besök känner igen någon i personalen.

Så nästa gång de kommer /.../ får ett ansikte så inte allt bara är anonymt, då får de nånting och knyta an till.

Både att träffa de besökande barnen och mammorna till barnen upplevs vara positivt, det hör till en rolig del av jobbet. Det är bra och viktigt med barnbesök exempelvis för att barn behöver sin pappa, att barnet behöver två föräldrar.

Jag tror det är viktigt för barnen att se och att träffa sina föräldrar. Det är väldigt viktigt att se uppväxten. Det finns många exempel på kriminalitet i många generationer.

Någonting som upplevs som negativ med barnbesök är där det förekommer våld i hemmet och kvinnan och barnen är rädda för mannen de ska besöka. Personalen kan egentligen inte ingripa om besöket är godkänt.

I och med att vi tillåter besöket hur ska vi kunna ingripa när dom är här om det inte är något alldeles uppenbart om det inte blir en situation som händer här och nu då är det ju inget svårt det är bara att agera men det är svårt och hantera det vet man ju inte hur man ska göra.

Ibland finns situationer där barn besöket upplevs påtvingat på barnet för att föräldern vill träffa barnet. Föräldrar kan vara egoistiska ibland för att de vill ha besöket mer än att det är barnet som vill besöka dem. Fängelsemiljön är inte alltid lämplig för barn.

Han ville nog inte vara här, han satt och skruva på sig och var i princip på väg hela tiden och då kan jag tycka att det är påtvingat på grund av pappa som han inte har träffat på tre år.

Det kanske inte är så att barnet har det här behovet av att träffa pappa varje helg, vissa barn har ju inte det behovet men föräldrarna har det behovet att barnet ska göra det, det är väl bra i och för sig för man ska ju hålla kontakten, äh men ä just barn som hamnar i sådana här situationer är ju väldigt beklagligt.

Förhållningssätt

Hur kriminalvårdarna agerar i arbetet beskrivs som att vara en hjälpande och tillrättavisande hand både för intagna och för besökande barn, ha en inkännande förmåga och en ödmjuk attityd.

Man har ju den inställningen lite grand att barn ska inte hamna i kläm.

Situationer i arbetet kring barnbesök brukar alltid lösa sig och det är viktigt att försöka underlätta för de besökanden och lägga den arbetstid som behövs vid ett barnbesök. Det är också viktigt att man inte stressar i arbetet med barnbesök.

För min erfarenhet, den känslan man lämnar här den är ju kvar till nästa gång om vi inte kan göra nånting åt den.

Jag tycker man tar den tiden man behöver.

Den tiden får man ta sig, det är ingenting som finns det måste man ta.

De flesta i personalen är vana vid barn vilket innebär att personalen har lätt att bemöta besökande barn. Personalen bemöter de besökande barnen genom att vara på barnens nivå. Konkreta saker som respondenterna gör vid barnbesök för att vara på barnens nivå är att ha en mild ton, göra det till en lek, gå ned på huk när man pratar med barnet, säga saker lite roligt, skapa ögonkontakt med barnet, ej stressa, prata direkt till barnet på ett ”enklare” språk, fråga barnet om barnet har några frågor och intressera sig för barnet.

Skulle något barn överträda en gräns eller någon regel vi har, så tycker jag att man måste sköta det på nåt snyggt sätt, berätta varför så att ett barn förstår man måste ju lägga sig på deras nivå. Man kan ju inte vara på vuxen nivå.

När dom kommer in då så bemöter som man bemöter folk i största allmänhet med sunt bondförnuft.

Det är vanligt att personalen berömmar barnet, attribut på barnet eller saker barnet har gjort och har med sig.

Det kan ju va en enkel grej som att säga vilka fina skor du har på dig idag.

Respondenterna upplever att om de börjar prata med barnet kan det släppa loss ganska lätt.

Barnen kan man prata lite mer med så att de känner sig hemma man frågar nånting eller lägger märke till att dom har fina kläder eller bästa nallen med så blir det lite mer naturligt.

Viktiga saker att tänka på vid barnbesök är integriteten för de besökande och att personalen själva reflekterar över hur de skulle vilja bli bemötta i den här situationen och handlar där efter. Situationer vårdarna reflekterar över är om de själva var den fängslade föräldern, om de skulle som besökare bli kränkta och hur det skulle vara att bli dömd. Vårdarna anser att det är viktigt att titta på sig själva och utvärdera sig efter olika situationer för att bli bättre i arbetet.

Man får inte va en tvär och stel typ som står där och pekar med hela handen.

Vidare tycker respondenterna följande saker är viktiga: att ha ett ödmjukt förhållningssätt, ta sig tid, hantera besöket så professionellt som möjligt, ha ett fint sätt, få dem vid gott mod, få dem på andra tankar, ge information, fånga upp dem innan de går för att höra hur besöket var, säga välkommen hit och välkommen åter, att vårdarna presenterar sig vid namn, frågar om barnets namn, ge ett trevligt mottagande, ge samma bemötande varje gång och behandla besökarna med respekt.

Det är ju vanliga människor som faktiskt kommer hit dom har ju inte gjort nånting o vi ska ju inte döma dom på nåt sätt, behandla dom med respekt.

Den kunskap och erfarenhet respondenterna använder sig av i arbetet, då främst arbetet med besökande barn och bemötandet av dessa, är användandet av det egna föräldraskapet eller av annan erfarenhet av barn.

Jag går ju på mina erfarenheter med mina barn.

Det finns ju en grundregel, barn gör inte som du säger utan barn gör som du gör.

Vidare använder sig respondenterna av tidigare arbetserfarenhet och livserfarenhet där de arbetat med eller mött mycket människor, tidigare utbildning och tidigare anstaltserfarenhet. Kunskap om bland annat förhållningssätt finns att inhämta genom egen inläsning på Kriminalvårdens intranät, KRIM-net.

Det finns instruktioner på KRIM-net, det som går internt, om just barnombudsman och kriminalvård och förhållningssätt till barn.

Besökande barn

Antalet besökande barn upplevs ha sjunkit och förklaringar som ges är kortare strafftider, att intagna kommer långa väg ifrån samt en ökning av utländska brottslingar som inte har familj i Sverige. Ett typiskt barnbesök kan vara att mamman försöker göra barnet glad innan inskrivningen. Barn kan ha höga förväntningar och har oftast med sig någon leksak. Många har åkt långt för att besöka den intagna.

Dom kanske inte kan ta sig hit på ett bra sätt jobbigt för en ensamstående mamma med två barn barnvagn o ingen bil inga pengar. Det kan bli tufft.

Barnbesök upplevs naturligt och den besökande föräldern försöker ha en bra attityd vid besöket för inte tappa ansiktet inför sina barn. En besökare utan barn kan ha en sämre attityd. Vissa intagna är jättegglada att få besök men blir deprimerade efteråt och stänger in sig på rummen. Vissa verkar vara oberörda efter ett besök. Att intagna mår bra är ”ett säkerhetstänk”, om man pratar med intagna och ser efter hur denne mår kan man eventuellt förhindra aggressioner och konflikter. Det är även viktigt att se och lyssna på en mamma efter ett besök. Den intagna uppvisar en sida med familjen och en annan när familjen inte är där. I vissa familjer som inte fungerat på utsidan försöker kompensera familjen under straffet. Ibland kan tendenser märkas att en intagen tycker det är skönt att komma tillbaka till cellen efter att ha spenderat en natt i besökslägenheten med sin familj.

Barnen beskrivs ha flera reaktioner på besöket, ofta är de glada när de kommer på besöken men ledsna när de ska gå därifrån. Många av respondenterna säger att barnen är frågvisa. En vanlig fråga är vad metalldetektorn är till för. Andra frågor som barnen ställer kan vara varför de har så många nycklar, vart nycklarna går till, när får pappa komma hem och om det är ett sjukhus. Det är många varför frågor.

En del är väldigt frågvisa och en del säger absolut ingenting, en del är väldigt sammanbitna, nästan så man känner att dom inte riktigt vill vara här.

Barnen kan vara nervösa, förväntansfulla, ha längtan till den fängslade föräldern, känna skuld, känna skam, känna att det är pinsamt, några säger ingenting, vissa är väldigt sammanbitna och några vill inte vara på besök. Barnen ger också enligt vårdarna uttryck för fantasier, att de har byggt upp en bild och fantiserat om att det skulle se ut exempelvis som i tv serien Prison Break. Barnen kan tro att vårdarna är poliser, vilket innebär att vårdarna får försöka förklara sin uniform. Besökande barn som varit där tidigare kan vilja att personalen gör på samma sätt som förra gången. Av vissa i personalen upplevs att barnet varken förstår vilka de är eller vad det är för ett ställe de besöker förrän ungefär i åtta till tioårsålder och att barnen tycker de kommer till en otäck miljö. Ett dilemma som vårdarna ställs inför är att föräldrarna inte varit ärliga mot sina barn gällande anstaltsvistelsen. Personalen kan vid besök utgå ifrån att besökande barn inte vet att det är ett fängelse.

Ja, jag kan ju bara tycka det är jättesynd att man inte är så öppen och ärlig mot sina barn att pappa sitter i fängelse /.../ vad det handlar om, och att man tar det utifrån det.

Oärligheten kan gälla att föräldrarna ger osanna förklaringar till varför den intagna är borta, varför den intagna inte kommer med hem och vad det är för ett ställe som barnet besöker. Förklaring som personalen kan höra föräldrarna ge är exempelvis att den intagna arbetar eller går i skolan där alternativt att föräldern är på semester eller sjukhus. Sanningen kommer oftast fram förr eller senare för barn listar ut saker och ting.

Dom får stå för lögnen /.../ Jag kan inte gå in i en lögn då blir det fel. Snarare så bör jag försöka få den intagna att förstå att det kanske inte är så bra med lögnen ändå, jag kanske ska lägga korten på bordet.

Personalen upplever att det är jobbigt vid avskeden av besöken. Avskeden kan utgöra en av de svåraste delarna med arbetet. Barnen förstår inte alltid varför den intagna ska vara kvar och de ska gå. Barn kan säga saker till personalen vid slutet på besöket såsom att de inte får vara dumma mot pappan när barnet åker därifrån.

För mig personligen som är förälder själv fruktansvärt det är den jobbigaste situationen man kan råka ut för när man jobbar med besöken.

Varje gång ett barn har besökt sin pappa härinne så det känns ju här inne även hos mig.

Det hugger i hjärtat, det är alltid så när det är barn.

Även ett bevakat besök upplevs som en jobbig del av arbetet.

Det är tungt /.../ Det är det som man mår mest dåligt av på det här jobbet.

Respondenterna på anstalten är relativt nöjda med besöksmiljön främst under sommartid. På sommaren finns det grillmöjligheter för familjerna samt tillgång till naturen, lekstuga, lekpark och minigolf. På vintern är besökarna mest inomhus i bostadsrummen eller dagrummet. Där kan de exempelvis titta på TV. Besökare har hela året tillgång till en gymnastikhall där de bland annat kan spela pingis.

Dom har ju möjlighet i alla fall att kunna vara ute, grilla ihop med sin familj /.../ jag tycker nog den är rätt så trevlig när det gäller ute miljön, lite gammal och sliten i övrigt.

Anstalten anses barnvänlig bland annat att anstalten är unik och bra för dess öppenhet. Det respondenterna talar dock varmast om är besökslägenheten. Besökslägenheten är utrustad som ett hem och har leksaker, böcker, filmer och dvd. Prioriterad är barnfamiljerna. Hela familjen låses in, men barnen brukar ta det bra. Det skulle kunna finnas fler besökslägenheter trots att besökslägenheten inte används varje helg.

Det tror jag är det bästa besöket som barn, för då blir det lite mer kvalitets besök.

Ett besök i besökslägenheten anses även ha en positiv effekt på den intagna.

Det märks på den intagne efter en sådan helg att han har kommit ner på jorden lite grand.

De intagnas bostadsrum och dagrum upplevs inte lika barnvänligt som vistelsen utomhus eller i besökslägenheten. En annan aspekt som tas upp är att andra intagna som inte har barnbesök inte är vänligt inställda till dessa och det kan vara ett problem om man tänker på säkerhetsaspekten samt att det finns lite med utrymme för lek och förströelse.

Det kanske inte är så kul och vara barn och sitta i ett bostadsrum inklämd med fyra vuxna, finns ingenting och göra.

Förbättringar som kan göras för de besökande barnen att skapa ett rum, ett bättre ställe att mötas på, med exempelvis leksaker, lego, dvd och ritsaker. Detta skulle kunna vara genomförbart på anstalten med lite vilja och resurser. I rummet skulle barnen även få en chans att träffa andra barn om de ville, eventuellt kunde det vara en vårdare med i rummet.

En lokal där barnen kan vara, tillsammans med sin mamma och pappa eller pappa framförallt. Det skulle jag tycka var jättetrevligt för dom absolut.

Jag tycker alla anstalter borde tänka på hur miljön ser ut.

Häktet har gått igenom en omorganisering vilket innebär att varken arbetet med besöksmiljön eller arbetet för det nyinsatta barnombudet inte riktigt har kommit igång. På häktet finns ett besöksrum mer anpassat för barn. Detta kan anhöriga

boka via telefon. Det är först till kvarn som gäller för att boka rummet. Förbättringar som kan göras i besöksrummet är att skapa en trevligare miljö exempelvis genom att måla om rummet i lite mer barnvänliga färger, mer leksaker och bättre städning. Det som idag anses bra med rummet är att det redan finns lite leksaker och böcker. Chefen har efterfrågat idéer bland dom anställda

Man skulle ju önska att man hade bättre barnrum /.../ att det vore trevligare miljö för barnen som kommer hit.

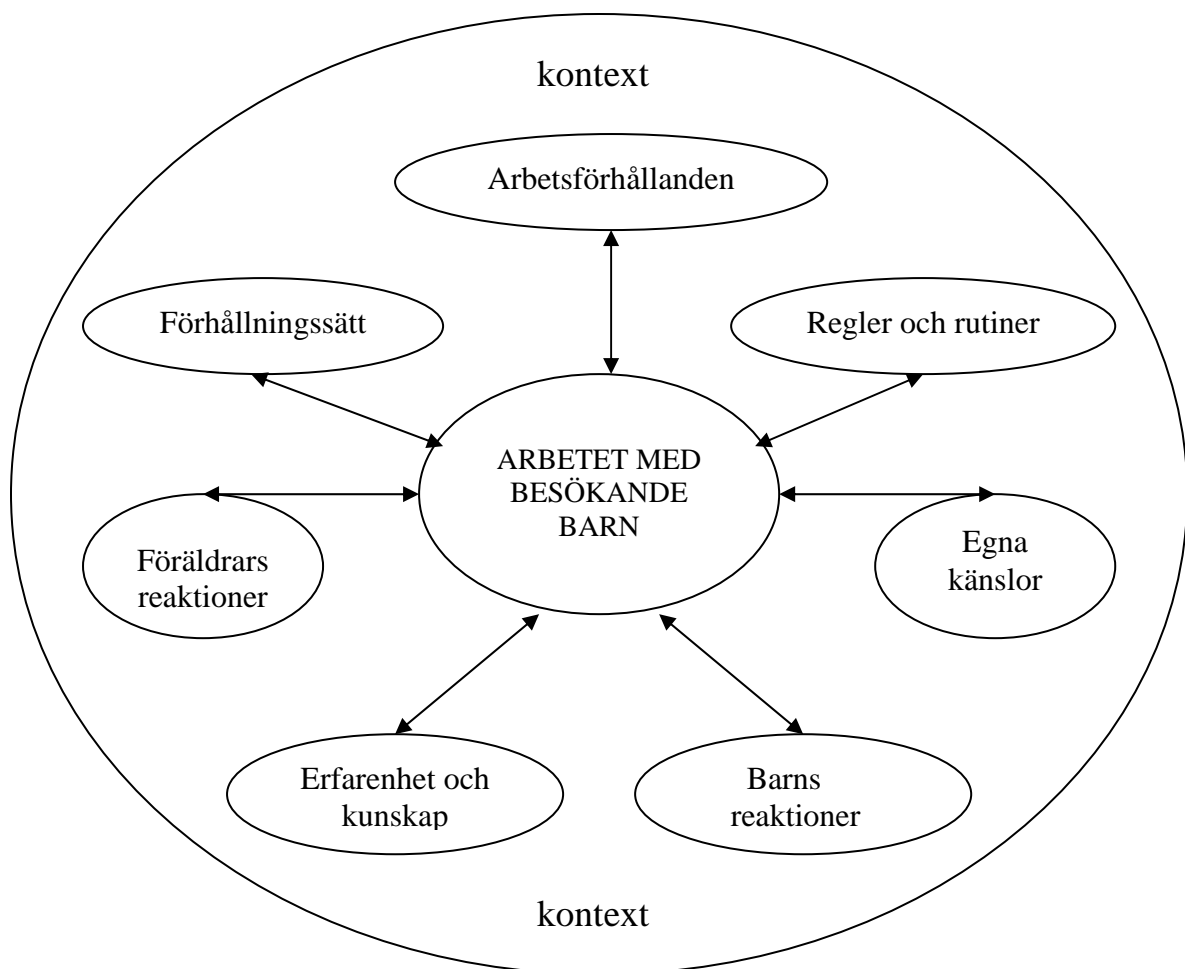
Sammanfattning resultat

Det som är positivt med arbetet enligt respondenterna är att ingen arbetsdag är den andra lik, det finns många intressanta tjänster inom kriminalvården, roligt, omväxlande, trivsel och att man kan påverka i arbetet. Det som upplevs negativt i arbetet är tidsbrist, brist på personal, hög arbetsbelastning, dåligt med vikarier, dålig lön och att man inte kan påverka i arbetet. Tydligt uppfattas arbetet som något som både kan påverkas och inte. Det är vanligt att vårdarna använder sig av kunskap och erfarenhet av det egna föräldraskapet i arbetet. De använder sig även av erfarenheter såsom tidigare arbetserfarenhet, livserfarenhet där de arbetat med eller mött mycket människor, tidigare utbildning och tidigare anstaltserfarenhet.

Kriminalvårdarna beskriver hur de anser att man ska förhålla sig i arbetet gentemot besökarna: vara ödmjuk, professionell, ta sig tid, ha ett fint sätt, få barn vid gott mod, få dem på andra tankar, ge information, inte ha ett kyligt sätt, fråga hur besöket var, säga välkommen hit och välkommen åter, presentera sig med namn, fråga om barnets namn, ge ett trevligt mottagande, ge samma bemötande varje gång, vara som vanligt, använda sunt bondförnuft, visa respekt, inte döma, att vara en hjälpare och en tillrättavisande hand, ha en inkännande förmåga, vara flexibel, försöka underlätta för besökare, inte stressa och att ta hänsyn till besökarnas integritet. Vårdarna reflekterar över hur de själva skulle vilja bli bemötta i den här situationen och handlar därefter. Vid barnbesök försöker vårdarna vara på barnets nivå genom att ha en mild ton, gå ned på huk när de pratar med barnet, säga saker lite roligt, skapa ögonkontakt med barnet, prata direkt till barnet på ett "enkla" språk, berömma, fråga barnet om barnet har några frågor, intressera sig för barnet och göra besöket till en lek. Barnen påverkar kriminalvårdarnas upplevelser av besök. Reaktionen hos barnen vid besöket beskrivs av vårdarna: glada när de kommer, ledsna när de ska gå, nervösa, förvåningsfulla, längtan till den fängslade föräldern, känner skuld och skam, att det är pinsamt, väldigt frågvisa, ger uttryck för fantasier, några säger ingenting, vissa är väldigt sammanbitna och några vill inte vara på besök. Avskeden efter besöken kan utgöra en av de svåraste delarna med arbetet. Ett dilemma som vårdarna ställs inför är att föräldrarna inte varit ärliga mot sina

barn gällande anstaltsvistelsen. Öarligheten kan gälla att föräldrarna ger osanna förklaringar till varför den intagna är borta och vad det är för ett ställe som barnet besöker exempelvis att den intagna är på semester, sjukhus, skola eller arbetar där.

Det upplevs positivt med barnbesök då ett barn behöver sin pappa. Det är viktigt för den frihetsberövade att se uppväxten då det finns exempel på kriminalitet i generationer. Det som upplevs som negativt är där det förekommer våld i hemmet och kvinnan och barnen är rädda för mannen de ska besöka eller där besöket upplevs påtvingat för barnet. Det kan vara svårt för besökare med långa resavstånd på grund av tidsåtgången och ekonomin. Respondenterna på anstalten är relativt nöjda med besöksmiljön främst under sommartid och med besökslägenheten. Häktet har gått igenom en omorganisering vilket innebär att arbetet med besöksmiljön inte riktigt kommit igång. Resultatsammanfattningen tydliggörs i figur ett, vilken visar vad som kan påverka kriminalvårdarnas arbete med barnbesök inom Kriminalvården.

Figur 1. Vad som påverkar kriminalvårdarnas arbete med besökande barn.

Figuren beskriver det som resultatet visar kan påverka kriminalvårdarens arbete med barnbesök. I det stora hela påverkar kontexten som kriminalvårdarna befinner sig i arbetet. I kontexten kan även samhället, organisationen och besöksförhållanden räknas in. En bra besöksmiljö kan göra att besöket upplevs positivt eftersom man då har något att erbjuda familjen som t.ex. en besökslägenhet. Regler och rutiner i arbetet påverkar hur kriminalvårdarna kan agera i arbetet utifrån lagar och föreskrifter, men regler och rutiner kan även ses som informella exempelvis hur personalgruppen agerar. Rutiner i arbetet kan underlätta för vårdarna vid stress och hög arbetsbelastning, men även motverka besök om rutiner är för rigida i förhållande till vad som är bäst för barnbesöket det vill säga säkerhet kontra barnperspektivet. Vidare påverkar vårdarnas förhållningssätt arbetet med besökande barn, här menas den egna inställningen och attityder både som individ och i arbetsgruppen. Arbetsförhållandena som påverkar kan ses ur två synvinklar, den ena positiv och den andra negativ. Det som kan vara positivt är upplevelsen av trivsel och god kontakt med samt stöd från kollegorna. Det som kan påverka arbetet negativt är hög arbetsbelastning, personalbrist och upplevelse av stress. Vilken tidigare erfarenhet och kunskap kriminalvårdarna har om barn och föräldrar utgör grunden att stå på gällande mötet med dessa. Många använder sig av sitt eget föräldraskap. Både föräldrar och barn påverkar även kriminalvårdarnas upplevelse av besöket. Hur föräldern hanterar den krissituation familjen hamnat i kan vara avgörande för hur mötet med besökarna blir. Något som försvårar för kriminalvårdarna är när föräldrarna varit oärliga mot sina barn, vilket resulterar i en upplevd svårighet att svara på frågor. Kriminalvårdarna upplever besöken positiva då det stärker relationen mellan barn och förälder, men ibland som negativt då besöket upplevs påtvingat. Upplevelsen av att se avsked är en jobbig del av arbetet med barnbesök och påverkar arbetet för kriminalvårdarna, således påverkar de egna känslorna upplevelsen av arbetet med besökande barn.

Resultatdiskussion

Empirin i denna studie speglar kriminalvårdarnas dagliga arbete. Den påverkar vad deras berättelser om barnbesök handlar om. Deras utsagor innehåller beskrivningar av arbetet på ett övergripande plan, men också mer känslomässiga upplevelser av arbetet direkt relaterat till barnbesök. Det övergripande arbetet präglas av säkerhetsarbetet inom kriminalvården baserat på föreskrifter och lagar. Kriminalvårdarnas utsagor om arbetet med barnbesök präglas av både beskrivningar av arbetet, såsom säkerhetsarbete exempelvis visitation och inskrivning, och av arbete med relationer mellan besökare och kriminalvårdare, vilket kan resultera i känslomässiga upplevelser i arbetet. Enligt Bernler (1999) finns det inom yrken i offentlig sektor "det dubbla uppdraget", det vill säga att den yrkesverksamme representerar både samhället och den enskilda individens intressen. Samhället kan benämnas som det yttre uppdraget vilket innebär exempelvis lagar och bestämmelser. Ramarna omfattar syftet med arbetsinsatsen samt vilken typ av arbetsinsatser som ska genomföras till vilken kostnad. Den enskilda individens intressen kan benämnas som det inre uppdraget och grundar sig på "klientens", vilket i det här fallet skulle kunna vara besökarens och därmed besökande barns. Det kriminalvårdarna har som främsta uppgift är att upprätthålla säkerheten. Det är detta arbete som sätter gränser för deras handlingar. I arbete med barnbesök försöker kriminalvårdarna ta hänsyn till säkerheten samtidigt som de försöker ta hänsyn till barnen. En professionell ska enligt Eurochip (2006) ha en positiv attityd vid besöket med hänsyn tagen till säkerhetsaspekten. Det är inte alltid lätt för personalen att upprätthålla säkerhet samtidigt som de ska vara hjälpsamma och vänliga. Respondenterna beskriver indirekt att de tar hänsyn till barnens bästa, även om de inte använder ett entydigt begrepp för detta. Avsaknaden av begreppet barnperspektivet i respondenternas utsagor kan delvis bero på att endast hälften av respondenterna i studien deltagit i KRUT utbildningen alternativt att begreppet barnperspektiv inte används i kriminalvårdarnas vardagsarbete.

Förhållningssätt i arbetet

Respondenterna anser följande saker är viktiga gällande förhållningssätt vid barnbesök; att ta sig tid, att inte vara en "stel" typ, hantera besöket så professionellt som möjligt, ha ett fint sätt, få dem vid gott mod, få dem på andra tankar, ge information, fånga upp dem innan de går för att höra hur besöket var, säga välkommen hit och välkommen åter, att man presenterar sig med namn, frågar om barnets namn, ge ett trevligt mottagande, ge samma bemötande varje gång och behandla besökarna med respekt. Enligt Rädda Barnen [broschyr] bör personal vid barnbesök tala vänligt, ta reda på barnets namn och vem barnet ska besöka samt speciellt vid ett första besök förklara besöksrutiner. När besöket är slut är det viktigt att säga adjö och hälsa dem välkomna tillbaka.

Respondenterna uttrycker detta som viktigt samt att ta sig tid och vara flexibel vid barnbesök, samtidigt beskriver de också att deras arbete är stressigt, har hög arbetsbelastning och hög personalomsättning. Nylanders (2006) undersökning om kriminalvårdarens vardagsarbete pekar på att personal upplevde sitt arbete stressigt av och till. Stressigt kunde det vara på grund av hög arbetsbelastning och personalbrist. För att motverka stress nämndes sammanhållningen i gruppen och många av vårdarna var nöjda med stödet från kollegorna. Respondenterna nämner att de har stöd av sina kollegor och att de är en sammansvetsad arbetsgrupp. Respondenterna ger uttryck för möjligheterna till flexibilitet i arbetet, vilket kan vara positivt, men att tänka på är att flexibilitet under tidspress och hög arbetsbelastning snarare kan utgöra ett hinder i arbetet då inte fasta ramar finns att förhålla sig till vilket kan utgöra en stressfaktor för vårdarna.

Förhållningssätt är något som finns nämnt i de etiska riktlinjerna gentemot klienterna (Ekbom et al, 2006). Det är värt att eftersträva ett professionellt förhållningssätt präglad av empati och humanitet, personalen ska agera som föredömen, personalen ska inte utnyttja sin beroende ställning, man kan vara personlig men inte privat samt att bemötande av en klient ska vara lika oavsett exempelvis kön eller nationalitet. Detta gäller även de anhöriga till den frihetsberövade samt att visa förståelse och respekt för de anhörigas integritet. Viktiga saker att tänka på vid barnbesök enligt respondenterna är integriteten för de besökande. Gordon (1996) anser att människans personliga erfarenheter, attityder och värderingar har ett stort inflytande på dennes förhållningssätt. Gordon (1996) och Eurochip (2006) menar att detta påverkar hur vi bemöter andra människor. Det är viktigt att vara medveten om denna inverkan på vårt förhållningssätt vilket vårdarna verkar vara i denna undersökning. Respondenterna säger att de förhåller sig till barnen genom att vara som vanligt och prata med dem för att underlätta besöket, bemöta besökarna som man bemöter folk i största allmänhet med respekt och att inte ha en dömande attityd. Tewksbury och DeMichele (2005) menar att det som påverkar upplevelsen för besökanden är besöksmiljön, hur vårdarna behandlar besökaren, service/bekvämlighet och längden på besökstiden och regler. Det är viktigt att vårdarna är vänliga mot besökarna och att det sker med en ömsesidig respekt. Flera av vårdarna beskriver hur de agerar/förhåller sig till besökare att både vara en hjälpsam och tillrättavisande hand både för intagna och för besökande barn, ha en inkännande förmåga, ha en ödmjuk attityd, vara flexibel allra helst vid barnbesök, att försöka underlätta för de besökandena och inte stressa. Det är viktigt att kriminalvården har kunskap om konsekvenserna för barnen som har en frihetsberövad förälder (Socialstyrelsen/Kriminalvårdsstyrelsen, 1998) då de professionella har en avgörande stödfunktion för besökande familjer (Eurochip, 2006; Mehlén, 1998).

Att bevittna avsked vid ett barnbesök är något som många av respondenterna upplever tungt och den jobbigaste delen av arbetet. För att klara av att förhålla sig till detta kan vi se i tidigare forskning vikten av att ha en teoretisk bas att stå på, praktisk erfarenhet och tillgång till handledning. Enligt Bernler (1999) är ”att vara professionell” när arbetstagaren kan reflektera över yrket exempelvis förmågan att kunna lösa nya situationer och använda sig utav en yrkeskompetens som består av både praktisk erfarenhet och teoretiska studier. Eurochip (2006) menar att det är viktigt att personalen vet att deras egna känslor kan komma att påverka dem i sitt arbete. Vårdarens roll i arbetet är enligt Nylander (2006) att både hantera sina egna och den intagnas känslor. Kriminalvården har påbörjat ett arbete med barnombuden som ska arbeta med barnfrågor. Detta är enligt mitt tycke en väldigt bra insats. Men bara för att kriminalvården tillsätter barnombud, får de inte glömma hela den stora yrkesgruppen som kommer i kontakt med barnen i sitt dagliga arbete, nämligen vårdarna.

Betydelsen av att stärka familjens relationer

I all tidigare forskning har studier påvisat vikten av barnets kontakt med den frihetsberövade föräldern och att hjälp ges till den fängslade förälder i form av stödsamtal och kunskap om föräldraskap. Vikten av besök kan inte nog poängteras när det gäller barnbesök och former för detta. Enligt kriminalvården (2007) vill man under anstaltsvistelsen påverka den intagna genom olika åtgärder som exempelvis sysselsättning och behandlingsprogram. Eurochip (2006) framhåller att något man kan göra i fängelset är att erbjuda samtals/stödgrupp eller enskilda samtal, studiecirklar om föräldraskap. Således finns det stora vinster i rehabiliteringssyfte för kriminalvården av att satsa på besök, samtal och kunskap om föräldraskap för de intagna, för dessa satsningar innebär små kostnader i förhållande till trasiga familjer, återfall i brott och - det värsta scenariot - att barnen själva blir kriminella. Respondenterna förklarar att det är viktigt med barnbesök då ett barn behöver sin pappa, att barnet behöver två föräldrar. Enligt Rädda Barnen (2007) ska barnen ha rätt till regelbunden kontakt med båda sina föräldrar. Respondenterna förklarar att det är viktigt för barnen att se och att träffa sina föräldrar och att det är viktigt för föräldrarna att följa uppväxten. Det finns många exempel på kriminalitet i flera generationer. Ingen ärver kriminalitet i direkt mening enligt Bergström (2004) men däremot kan det finnas personliga drag och egenskaper som kan ärvas. Hwang och Nilsson (2003) menar att arvet och generna ofta sätter gränser eller ramar för hur olika egenskaper yttrar sig, men att miljön är den faktor som avgör det faktiska resultatet.

Det som kan motverka besök och familjerelationer är ofta känslor av skuld och skam för alla i familjen samt, som teorin och empirin har visat i denna studie,

problemet för besökare med långa resavstånd och ekonomin (Gordon & McConnell, 1999; Hansdotter et al., 2003; Hedin, 2000; Janeling & Ribberfalk, 1998). Både barn och föräldrar behöver hjälp att bearbeta sorgen som straffet innebär. Dessa känslor kan resultera att föräldrar är oärliga mot sina barn, de orkar inte berätta sanningen. Ett dilemma som respondenterna tar upp är att föräldrarna inte har varit ärliga mot sina barn. Även detta kan vara en faktor som motverkar att barn besöker sin intagna förälder. Detta kanske kan avhjälpas till viss del om föräldrarna får kunskap om vad oärlighet kan göra i relationen mellan barn och vuxen. Enligt Christensen (2001) kan man inte förändra det som hänt men man kan göra det begripligt för barnet. Barn har rätt att veta var deras förälder är och i de flesta fall också varför föräldern är borta. Då barnets föräldrar är de som barnet kan lita på inte talar sanning kan det medföra negativa konsekvenser för barnen som brist på tillit. Barn har enligt Mehlén (1998) från cirka tre till fyra års ålder ofta en bild/föreställning av hur fängelser ser ut, exempelvis från tv, amerikanska filmer eller tecknade filmer där det är galler, jordhålor och vatten och bröd. Denna bild/föreställning medför att barnet oftast vet om situationen och var de befinner sig vid besök, även om de inte förstår allting. Respondenterna menade att barn listar ut saker och ting till slut men att de inte har förståelse över situationen förrän de är ca 8-10 år.

Ytterligare en faktor som kan motverka barnbesök är dåliga relationer emellan barn och föräldrar och dåliga relationer mellan föräldrarna. Det som respondenterna upplever som negativt med barnbesök är där det förekommer våld i hemmet och kvinnan och barnen är rädda för mannen de ska besöka. Personalen kan egentligen inte ingripa om besöket är godkänt. Ibland kan besöket upplevas påtvingat på barnet för att föräldern ville träffa barnet samt att barnet och föräldern inte hade träffats på flera år. Kritik som kan riktas mot besöksprogrammen i USA enligt Gordon och McConnell (1999) är att familjen på utsidan känner ett tvång att delta och att denna faktor adderar stress till en redan stressad situation. Respondenterna anser att föräldrar kan vara egoistiska ibland och att de vill ha besöket mer än att det är barnet som vill besöka dem, det är inte barnets behov som är centralt. Ett barn har enligt Ewerlöf, et al (1988) ett flertal behov som behöver bli tillgodosedda av föräldrarna under uppväxten såsom kärlek, trygghet, stimulans, gränssättning och att kunna påverka sin situation. Enligt Bergström (2004) ser eventuellt inte föräldrar som är upptagna av problem barnens behov och ger på så sätt barnen en fattig start i livet. Barn behöver enligt Mehlén (1998) vuxna som tar deras känslor på allvar.

Besöket sker i en kontext, vilken en del är besöksmiljön. Besöksmiljön är således en faktor i besöket. Även om de flesta respondenterna är relativt nöjda med besöksmiljön finns det en del kvar att göra, såsom utrymmen för lek och förströelse. Enligt Eurochip (2006); Rädda Barnen [broschyr]; Socialstyrelsen/Kriminalvårdsstyrelsen (1998) är det viktigt när man skapar en

barnvänlig miljö både inomhus och utomhus att det finns åldersadekvat stimulans det vill säga att man tar hänsyn till barns olika behov och åldrar. Att göra ett rum där barn kan träffa andra barn är ett förbättringsförslag från respondenterna på anstalten och skulle kunna underlätta familjerelationerna. Att det finns en bra besöksmiljö för barnen skulle kunna sägas vara en faktor som möjliggör barnbesök. Då både respondenterna uttryckt och tidigare forskning visar fördelarna med att ha besökslägenheter på anstalter, borde fler anstalter inrätta besökslägenheter. Barnombudsmannen (2004); Eurochip (2006); Socialstyrelsen/Kriminalvårdsstyrelsen (1998) menar att besökslägenheter är av vikt för barnets känslomässiga mognad att barnet får tillbringa sammanhängande tid med den fängslade föräldern och att man kan göra vardagliga saker tillsammans. Att det finns besökslägenheter är en faktor som kan möjliggöra besök för familjen. Kriminalvårdarna upplever besöksmiljön på anstalten, främst utomhus och besökslägenheten, vara barnvänlig. Inomhusmiljön kan förbättras både på häktet och anstalten med mer utrymme för lek och förströelse. Samhället ska inte placera barn i en miljö som inte är lämplig för dem (Mehlin, 1998; Socialstyrelsen/Kriminalvårds styrelsen, 1998). Men Socialstyrelsen/Kriminalvårdsstyrelsen (1998) menar att konsekvenserna för barnet att mötas av fängelsemiljö är mindre än bristen på kontinuerlig kontakt med den fängslade föräldern. Rädda Barnen [broschyr] menar att som ett komplement till att träffas i frihet så underlättar barnvänliga besöksutrymmen kontakten mellan förälder och barn.

Slutsatser

Syftet med studien är att beskriva kriminalvårdares arbete kring barnbesök och att förstå kriminalvårdares tankar och upplevelser kring arbetet med besökande barn utifrån kontexten de arbetar i. Går det i arbetet att kombinera hänsyn till barnens bästa utifrån barnperspektivet med säkerhetsföreskrifter och lagar?

Främst har teorin visat betydelsen av besök för en frihetsberövad och dennes familj. Besök är viktigt både för barnen och den intagna förälderns rehabilitering och förberedelse för ett familjeliv efter straffet (Barnombudsmannen 2004; Eurochip, 2006; Mehlin, 1998, Socialstyrelsen/Kriminalvårds styrelsen, 1998; Tewksbury & DeMichele, 2005). Att kunna behålla familjerelationen, att ha något för den intagna att återvända till är ett preventivt arbete. En intagen som får besök har lättare att integrera i samhället efter frigivningen.

Det finns faktorer som både motverkar och underlättar för besök. Motverkande faktorer för besök är dåliga relationer inom familjen, känslor av skuld och skam i familjen, oärlighet, långa resor, dålig ekonomi och en dålig besöksmiljö. Det borde således finnas ett samband mellan dåliga relationer i familjen och ett lågt antal barnbesök inom kriminalvården. Underlättande faktorer är bra

familjerelationer, att banden mellan föräldrar och barn bibehålls under vistelsen, en bra besöksmiljö med åldersadekvat stimulans, tillgång till besökslägenheter och föräldrautbildning, och att personalen har ett bra förhållningssätt. Det orsakssamband som kan skönjas i undersökningen för att stärka familjens relationer är det positiva sambandet mellan kontakt med utsidan, tillägnande av kunskap för familjen och en att det finns en bra besöksmiljö.

Hur förhåller sig kriminalvårdare till besökande barn inom kriminalvården utifrån regler och rutiner i arbetet? Det är viktigt för besökande barn att personalen tänker och agerar utifrån barnperspektivet och att personalen förhåller sig lika exempelvis vid mottagandet och visitation av barn för att få en kontinuitet och förutsägbarhet för barnen som kommer på besök utan att för den delen göra avkall på regler och säkerheten. Ett gemensamt förhållningssätt, praktiska rutiner och en grund byggd på kunskap gällande barnperspektivet skulle vara en fördel för personalen i sitt arbete. Det skulle skapa trygghet och ramar även för dem i arbetet med barnen. Tydliga regler och rutiner innebär en kontinuitet och trygghet för både personal och besökare vilket är en vinst för alla inblandade parter. Utmaningen för kriminalvården i framtiden blir således att implementera barnperspektivet i kriminalvårdarnas dagliga arbete, så att "tänket" genomsyrar och uttrycks i handlingarna, det vill säga att tydliggöra barnperspektivet – att det är så här vi arbetar inom kriminalvården för barnens bästa. För att förändra måste man börja med att förändra vardagsarbetet, gamla mönster sitter i väggarna och det tar tid innan det förändras.

Metoddiskussion

Valet av kvalitativa intervjuer gjordes på grund av att jag ville försöka förstå och fånga kriminalvårdares tankar och upplevelser i det dagliga arbetet. Kvalitativa intervjuer är en användbar metod för att fånga upplevelser kring olika teman (Kvale, 1997). Enligt Bryman (2002) finns det kritik mot kvalitativ forskning såsom att den är subjektiv vilket påverkar hur material tolkas och bearbetas. Genomförandet av undersökningen påverkas även av intervjuarens kön, ålder och personlighet. Det kan vara svårt att replikera en undersökning då den ofta bygger på uppfinningsrikedom från den som utförde studien samtidigt som det är svårt att replikera öppna frågor. Extern reliabilitet står för den utsträckning som en undersökning kan upprepas. I kvalitativ forskning kan det vara svårt att upprepa resultat, då sociala miljöer inte går att "frysa". I denna undersökning användes inte samma frågor till alla intervjupersoner utan intervjuerna baserades på öppna frågor som utgick ifrån tre huvudteman: arbetet, barnbesök och besöksmiljö. Hur respondenterna svarar bygger på individuella tankar, upplevelser och beskrivningar vilket gör att undersökningen är svår att göra om. Bryman (2002) nämner även begreppet validitet vilket bland annat rör undersökningens generaliserbarhet till andra sociala miljöer. Generaliserbarhet innebär möjligheten att föra över resultatet exempelvis från en studerad grupp till en annan studerad grupp (Thomasson, 2002). Resultaten i denna studie kan vara svåra att generalisera till något annat häkte eller annan anstalt då miljöerna ser väldigt olika ut beroende på säkerhetsklass, intagna, personal och ledning. I denna undersökning intervjuas vårdarna om deras arbete i deras miljö där de är "experterna". Det kan i respondenternas berättelser skönjas en överensstämmelse med upplevelser kring arbetet som i den tidigare undersökningen gällande vardagsarbetet (se Nylander 2006). Vårdarna har liknande arbetsuppgifter oberoende av fängelse och häkte, varav man eventuellt skulle kunna få liknande resultat med andra anstalter i undersökningen åtminstone inom samma säkerhetsklass gällande säkerhetsaspekten, då alla arbetar efter samma lagar och säkerhetsföreskrifter. Det som är svårt att replikera är upplevelser. Upplevelser är bundna till den egna individen. Detta är något som medför svårigheter till upprepning av studiens resultat. Eventuellt skulle resultaten gällande miljöförbättringar för barnen kunna överföras i denna undersökning, det vill säga åldersadekvat förströelse och barnvänlig inredning. Enligt Bryman (2002) finns det två alternativa bedömningskriterier till validitet och reliabilitet inom kvalitativ forskning. Dessa är trovärdighet och äkthet. I denna studie presenteras citat från respondenterna för att på så sätt öka trovärdigheten. Resultaten diskuteras sen, vilket lämnar utrymme att för läsaren själv att bedöma trovärdigheten i studien.

Användandet av bandspelare kan ha varit ett hinder då flera av intervjupersonerna nämnde innan den sattes på att de kände sig nervösa att

intervjun spelades in. Om människor enligt Bryman (2002) låter sig intervjuas brukar de också samarbeta under intervjun även om de är nervösa i början. Trots detta valdes det att ha bandspelaren för att kunna fånga upp det som sägs i intervjuerna. Det man inte kan veta är dock om ångslan inför att spelas in på band gjorde att vissa pratade mindre. Intervjuerna tog endast 30-40 minuter vilket skulle kunna uppfattas vara en kort tid. Enligt Bryman (2002) kan korta intervjuer vara mycket användbara och inte nödvändigtvis sämre än långa. Intervjuerna avslutades när det kändes som ett stopp i berättandet. Intervjuaren frågade då om respondenterna hade något att tillägga. Oftast hade de inte det. Bryman (2002) och Kvale (1997) menar att det är av vikt att tänka på att intervjuaren inte ställer ledande frågor. Under mina intervjuer har jag försökt att tänka på att inte styra intervjupersonerna utan att endast ha fokus i huvudtemana. Reliabilitet handlar enligt Thomasson (2002) om undersökningens tillförlitlighet och Kvale (1997) menar att ledande frågor kan påverka svaren som intervjupersonerna ger. Att intervjuaren försökte hålla sig till temana kanske eventuellt medförde en viss styrning från intervjuarens sida. Kvale (1997) menar att då det är intervjuaren som introducerar samtalsämnena kan det medföra en styrning av intervjun. Fördelen med att ha varit konsekvent i alla intervjuerna och att jag hållit mig inom ramen för temana är att det annars kunde ha blivit för spretigt och det yttersta hade då varit att frågeställningarna ej kunde ha besvarats. Nackdelen kan ha varit att när teman gått igenom skulle det kanske behövts ha varit några teman till, alternativt några begrepp, att diskutera kring, exempelvis barnperspektivet. Jag frågade inte om barnperspektivet som begrepp, då jag ville att det skulle komma fram i deras berättande. Materialet kan upplevas som lite begränsat och litet, men det som har sagts har redovisats. Vad är förklaringen till att de inte pratar mer? Enligt utsagorna brukar de prata om barnbesök och situationer med varandra men eventuellt kanske de inte har pratat med någon utanför den egna gruppen om barnbesök vilket kan innebära svårigheter att prata om detta med en okänd person vid ett intervjutillfälle. Respondenternas utsagor speglar deras vardagsarbete. Deras främsta uppgift är att befrämja säkerhet, vilket också blir tydligt i deras utsagor, det de gör i det dagliga arbetet. Det jag kan se i efterhand är att jag som intervjuare skulle ha kunnat fråga mer kring barns besök i form av respondenternas känslor. Respondenterna beskriver sitt arbete mer än talar om upplevelser av sitt arbete vilket minskar min möjlighet att gå djupare i analysen.

Författarens förförståelse kan ha påverkat studien både positivt och negativt. Alvesson och Sköldberg (1994) menar att för att kunna reflektera behövs bredd i författarens tolkningsrepertoar. Å andra sidan kan den negativa aspekten med förförståelse vara det som Allwood och Eriksson (1999) nämner, att man ska starta som en sann nybörjare. Min erfarenhet i området är förhoppningsvis en tillgång då det kan vara en styrka att känna till hur en vårdares arbetssituation ser ut, vårdarnas "värld". Detta ger en hjälp till att kunna fokusera på studien

och intervjupersonernas berättelser, och inte att ha fokus på att inhämta kunskap om organisationen och hur det fungerar. Ser man kritiskt på förförståelsen kan man se att den skapar blinda fläckar och "förgivettaganden", genom att man tror man uttryckt det man vet men att det kanske egentligen inte finns med. Bryman (2002) beskriver att det kan vara en fördel att bekanta sig med den miljö som intervjupersonen befinner sig i, det underlättar förståelsen och tolkningen av det som intervjupersonen berättar. Genom författarens arbete var författaren redan bekant med miljön och kunde på så sätt sätta sig in i respondenternas berättelser. Bryman (2002) nämner att en intervjuare behöver använda sig av ett språk som intervjupersonen förstår men menar dock att en forskare inte ska använda sig utav någon "yrkesjargong". Författaren anser att intervjuerna endast anpassades till ett språk som var förståeligt både för författaren och intervjupersonerna, det vill säga olika "kriminalvårdsbegrepp" såsom permission, visitation och inskrivning. Detta var begrepp som jag tidigare hade lärt mig genom Bryggan och kriminalvårdens samarbete och medförde en ökad förståelse för deras berättelser. Däremot kan detta ha medfört en "låsning i berättandet" på så vis att respondenterna inte själva behövde förklara begrepp, vilket annars skulle kunna ha gjort berättelserna fylligare, djupare och skapat mer utrymme för frågor kring de olika temana. Enligt Alvesson och Sköldberg (1994) innebär kritisk tolkning av ett empiriskt material att utmana värderingar och föreställningar som individer i en studie uttrycker och att det ibland från intervjuarens sida finns en benägenhet att lyfta fram det positiva i utsagorna. Frågan som här kan vara värt att diskutera är om jag har valt att tolka det vårdarna sagt positivt då jag genom mitt arbete har en önskan om en välanpassad besöksmiljö där personalen har kunskap om/är utbildad i barnperspektivet och agerar därefter. Är kriminalvårdarnas berättelser sociala konstruktioner av hur det bör se ut och därmed är ett önsketänkande? Har jag varit tillräckligt kritisk i min tolkning av deras berättelser eller accepterat det de berättat i förhoppningen att anstalter och häkten kan besökas av barn utan att det påverkar barnen negativt?

Fortsatt forskning

Förhoppningen är att denna undersökning ska belysa en viktig del av kriminalvårdarnas arbete och därmed bidra till att medvetandegöra denna arbetssituation för organisationen och omvärlden. Förhoppningen är även att denna undersökning ger en förståelse om besöksförhållanden för barnbesök inom kriminalvården och även visar på teori kring barn till frihetsberövade föräldrar. Fortsatt forskning kan ske inom förslagsvis två områden. Det ena området kan vara om personal i utsatta arbetssituationer i gränslandet mellan känslor och professionalitet och det andra området kan utgå från barnets upplevelse om att besöka sin frihetsberövade förälder. Hedin (2000) och Tewksbury och DeMichele (2005) menar att undersökningar ur barnets perspektiv är begränsad vilket författaren upptäckte i sökandet efter litteratur och tidigare forskning till denna studie. Det skulle därför vara av stort intresse att göra en sådan studie som utgår från barnens perspektiv i olika åldrar med fokus på deras upplevelse av att besöka en intagen förälder inom kriminalvården. Syftet med en sådan studie skulle kunna vara att utifrån ett barnperspektiv förbättra för barn till frihetsberövade föräldrar så att det kan bli så bra som möjligt för dessa utsatta barn.

Referenser

- Allwood, C-M. & Eriksson, G. M. (1999). *Vetenskapsteori för psykologi och andra samhälls vetenskaper*. Lund: Student litteratur.
- Alvesson, M. & Sköldberg, K. (1994). *Tolkning och reflektion - Vetenskaps filosofi och kvalitativ metod*. Lund: Student litteratur.
- Barnombudsmannen. (2004). Barnombudsmannen rapporterar BR 2004:01. *Straffa inte barnet - En studie om barnperspektivet inom kriminalvården*. Stockholm
- Bergström, G. (2004). *Kriminalitet som livsstil*. Smedjebacken: Bokförlaget Mareld
- Bergström, G. & Boreus, K (red). (2005). *Textens mening och makt*. Lund: Student litteratur
- Bernler, G., Cajvert, L. Johnsson, L. & Lindgren, H (1999). *Psykosocialt arbete - Idéer och metoder*. Borås: Natur och Kultur.
- Bowlby, J. (2003). *En trygg bas – Kliniska tillämpningar av bindningsteorin*. Finland: WS Bookwell
- Bowlby, J. (2005). *The making and breaking of affectional bonds*. Routledge classics. Great Britan, Cornwall: Tj internationell.
- Bryman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Trelleborg: Liber AB.
- Bushfield, S. (2004). Fathers in prison: Impact of parenting education. *The journal of correctional education* 55 sid.104-114.
- Christensen, R. (2001). *Förälder på avstånd - En studiecirkel om att inte leva tillsammans med sitt barn*. Rädda barnen.
- Egidius, H. (1997). *Natur och Kulturs Psykologi Lexikon*. Smedjebacken: Natur och Kultur, Stockholm.
- Ekbohm, T. Engström, G & Göransson, B (2006). *Människan, brottet och följderna – Kriminalitet och kriminalvård i Sverige*. Stockholm: Natur och Kultur.

Eurochip (2006). *Children of imprisoned parents: European perspectives on good practice*. Paris

Ewerlöf, G. Röst/Andréasson, B. & Sverne, T (1988). *Barnets bästa – Om föräldrar och samhällets ansvar*. Stockholm: allmänna förlaget, Publica

Gordon, J & McConell, H, E. (1999). Are conjugal and familial visitations rehabilitative concepts?. *The prison journal*, 1999 sid 119-134. Sage publications, Pennsylvania prison society.

Gordon, K.(1996). *Professionella möten*. Borås: Natur och Kultur.

Hansdotter, H. Larm, K & Lindholm, C (2003). *Barnperspektivet inom Kriminalvården - En undersökning av tre anstalter*. Örebro Universitet 2003.

Hedin, U-C (2000). *Fångarnas föräldraskap- en utvärdering av föräldrautbildning inom kriminalvården*. Kriminalvårdens forskningskommittè. (Rapport nr:3). Göteborgs Universitet.

Hwang, P & Nilsson, B. (2003). *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Natur och kultur.

Janeling, V. & Ribberfalk, A. (1998) *Fäder i fängelse- En studie av mäns kontakt med barn under anstaltsvistelse*. C-uppsats, Örebro Universitet 1998.

Jewett/Jaratt, C. (1994). *Barn som sörjer – Att hjälpa barn klara av separationer och förluster*. Göteborg: Slussens bokförlag

Kriminalvårdsstyrelsens riktlinjer. (2003). *Samarbete med den ideella sektorn – riktlinjer för kriminalvårdens samarbete med den ideella sektorn*. (2003:2) Norrköping.

Kriminalvårdsstyrelsen/Socialstyrelsen (1998): *Barn med frihetsberövade föräldrar*. Norrköping: Kriminalvårdsstyrelsen.

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forsknings intervjun*. Lund: Student litteratur.

May, T. (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Student litteratur.

Mehlin, Mie. (1998). *Fångarnas barn*. Stockholm: Rädda Barnen

Nylander, P-Å. (2006). *Kriminalvårdarens vardagsarbete - Handlingar, emotioner och föreställningar*. (Forskningsrapport nr:21). Norrköping: Kriminalvårdsstyrelsen Förlaget.

Pathel, R & Davidson, B. (1994). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Student litteratur.

Statens offentliga utredningar. (2005). *Framtidens kriminalvård*. Betänkande av Kriminalvårdskommittén. (SOU 2005:54). Stockholm: Fritzes kundtjänst.

Rädda Barnen. *Barns besök på häkten och anstalter – Idéer för en bättre besöksmiljö*. [Broschyr]. Rädda Barnen

SOS-rapport, Hindeberg, B (1996:19). *Barn i fokus - slutrapport*. Socialstyrelsen, Linköping: Linköpings tryckerier AB.

Tewksbury, R & DeMichele, M. (2005). Going to prison: A prison visitation program. *The prison journal*, 200 sid. 292-309. Sage publications, Pennsylvania prison society.

Thomasson, H. (2002). *Reflexiva intervjuer*. Lund: Student litteratur.

Internet

Barnombudsmannen (2007). Barnperspektivet, FN-barnkonvention. Hämtad 19-03-2007. <http://www.barnombudsmannen.se>

Kriminalvården (2007). Barnperspektivet, besök, kriminalvård. Hämtad 19-03-2007. <http://www.kvv.se>

Rädda barnen (2007). Barnperspektivet, barns besök, barn till frihetsberövade. Hämtad 19-03-2007. <http://www.rb.se>

Bilagor

Bilaga 1. Missiv

Hej!

Jag ska skriva en uppsats i ämnet personal och arbetsvetenskap med inriktning psykologi. Jag är intresserad av att göra studien med personal inom kriminalvården. Syftet med studien är att försöka förstå hur personalen upplever den specifika arbetssituationen med de besökande barnen. Jag är intresserad både av XXX anstalten och XXX häktet i XXX. Jag behöver ca 8 intervjupersoner, förslagsvis vårdare, eller annan personal som tar hand om besök. Studien kommer baseras på öppna intervjuer. Helst vill jag utföra intervjuerna tidigast med början i slutet på vecka 15 och senast tom vecka 17.

Hör gärna av er om ni har några frågor.

Jag kan nås via mail: jessicabryggan@hotmail.com eller per telefon: 0707-257597.

Vid ytterligare frågor om studien kan ni även kontakta min handledare Johan Näslund på Linköpings universitet via mail: johna@ibv.liu.se alternativt telefon växel 013-281000.

MvH Jessica Tärnergren